

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Joanna Lusek

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

Dyplom nadania stopnia doktora nauk humanistycznych. Uniwersytet Opolski, Wydział Historyczno-Pedagogiczny, Instytut Historii (2008).

Tytuł rozprawy doktorskiej: „Rozwój szkolnictwa niemieckiego i polskiego w Bytomiu w latach 1740–1945”. Promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Kaczorowski. Recenzenci: prof. dr hab. Wiesława Korzeniowska, prof. dr hab. Jolanta Kwiatek.

Dyplom ukończenia studiów magisterskich. Uniwersytet Śląski, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki (2000).

Tytuł pracy magisterskiej: „Możliwości wspierania twórczej aktywności dzieci na zajęciach zintegrowanych w edukacji wczesnoszkolnej”. Promotor: dr Maria Grzybowa.

Dyplom ukończenia studiów licencjackich. Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie. Wydział Nauk Społecznych (1998).

Temat pracy licencjackiej: „Instytucje kulturalne i oświatowe im. Józefa Lompy na Górnym Śląsku”. Promotor: prof. dr hab. Stanisław Gawlik.

Świadectwo ukończenia studiów podyplomowych. Uniwersytet Opolski, Wydział Historyczno-Pedagogiczny, Instytut Historii. Podyplomowe Studia z Historii (2002).

Świadectwo ukończenia studiów podyplomowych. Uniwersytet Jagielloński, Wydział Historyczny, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej. Podyplomowe Studium Muzeologiczne (2011).

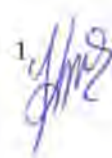
3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

Styczeń 2014 (do chwili obecnej) – Muzeum Górnośląskie w Bytomiu:

- Styczeń 2014 – czerwiec 2016 – kierownik Działu Kresów i Kultur Pogranicza, kustosz,
- Czerwiec 2016 (do chwili obecnej) – kierownik Działu Historii, kustosz dyplomowany.

Styczeń 2011 – grudzień 2013. Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu, Dział Naukowo-Badawczy, adiunkt muzealny.

Październik 2000 – wrzesień 2009. Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Bytomiu, Katedra Języków Obcych, lektor języka niemieckiego na poziomie podstawowym i zaawansowanym oraz języka niemieckiego w biznesie.

Wrzesień 1999 – grudzień 2010. Gimnazjum nr 7 w Bytomiu, nauczyciel języka niemieckiego, historii, wiedzy o Unii Europejskiej oraz wiedzy o społeczeństwie, od czerwca 2009 roku nauczyciel minowany.

- 4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).**
Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

J. Lusek, *Konsulat na granicy. Działalność Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Bytomiu (1922–1931)*, Bytom–Opole 2022, ISBN 978-83-93122-30-1.

Koniec Wielkiej Wojny w 1918 r. stanowił istotną datę zarówno w historii Europy, jak również w historii Górnego Śląska. Czas wojny oraz wydarzenia kolejnych czterech lat w kontekście ustalenia granicy polsko-niemieckiej zapisały się głęboko w pamięci indywidualnej i zbiorowej Górnoszlązaków. Dramat wojny nie kończył, a rozpoczynał spór o Górny Śląsk. O dalszych losach regionu, w rozumieniu przynależności państwowej, ostatecznie zdecydować miały wyniki plebiscytu, podczas którego Górnoszlązacy rozstrzygali, czy trwać nadal w strukturach państwa niemieckiego czy włączyć obszar w granice odradzającego się po latach niebytu państwa polskiego. Głosowanie powszechne było ryzykowne dla strony niemieckiej i niewątpliwie stanowiło szansę dla obozu polskiego. Ze względu na potencjał gospodarczy Górny Śląsk był przedmiotem szczególnego pożądanego obydwu stron. Rzesza Niemiecka chciała wykorzystać górnoszląskie zakłady przemysłowe do podźwignięcia kraju z marazmu gospodarczego, wywołanego nie tylko długotrwałe prowadzonymi działaniami wojennymi, ale również koniecznością spłaty narzuconych traktatem wersalskim na korzyść państw zwyciężczych reparacji wojennych. Dla II Rzeczypospolitej Górny Śląsk miał stać się z kolei siłą napędową budującej się od podstaw polskiej gospodarki. Działacze obozu polskiego żywili nadzieje, że możliwe będzie zrealizowanie na Górnym Śląsku scenariusza wielkopolskiego, tzn. zapewnienie przejścia spornego obszaru i włączenie go w granice RP na drodze zbrojnego powstania, jeszcze przed plebiscytem. Tak się jednak nie stało. Począwszy od listopada 1918 roku, na fali rewolucyjnego wrzenia w Rzeszy Niemieckiej oraz częściowego rozpadu niemieckiej administracji, przedstawiciele polskiego ruchu narodowego coraz śmielej i radykalniej zaczęli manifestować swoje związki z odradzającym się państwem polskim. Okres kampanii plebiscytowej, po zakończeniu I i II powstania śląskiego, zdominował niemal całkowicie życie codzienne na Górnym Śląsku w latach 1920 i 1921. Na ulicach miast i miasteczek, które miał objąć plebiscyt rozgorzała wojna plakatu, odbywały się demonstracje, manifestacje i wiece poparcia w obronie polskich lub niemieckich interesów. Ostatnie z powstań śląskich, które wybuchło kilka tygodni po plebiscywie, przeprowadzonym w marcu 1921 roku, nie było dla strony polskiej zwycięskie pod względem militarnym. Osiągnęło jednak zakładany cel polityczny. Ostatecznie decyzją Rady Ligi Narodów z 12 października 1921 roku dokonano korzystniejszego dla strony polskiej podziału Górnego Śląska aniżeli pierwotnie, po zakończeniu głosowania, proponowała Międzysojusznicza Komisja Rządząca i

Plebiscytowa. Odradzającemu się państwu polskiemu przyznano 29% terytorium plebiscytowego. Przejmowanie przyznanych RP wschodnich terenów Górnego Śląska odbywało się powoli, aczkolwiek systematycznie. 15 maja 1922 roku obydwie państwa podpisały, na okres 15 lat, konwencję genewską dla Górnego Śląska, normującą sprawy związane z gospodarką i ochroną praw mniejszości, w tym również mniejszości polskiej. Dla rozstrzygania wszelkich sporów, związanych z przestrzeganiem konwencji, ustanowiono Górnośląską Komisję Mieszana i Górnośląski Trybunał Rozjemczy – organy o polsko-niemieckim składzie, pod międzynarodowymi auspicjami.

Wielokontekstowa problematyka czasu przełomu na Górnym Śląsku stanowi od wielu lat przedmiot moich zainteresowań badawczych, głównie w odniesieniu do relacji społecznych, zaangażowania kobiet w prace Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego i w kampanię poprzeczającą plebiscyt, egzekwowania przepisów państwowych dotyczących oświaty w języku polskim na terenie spornym czy wreszcie definiowanej wielopokoleniowo pamięci o okresie powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku. Podjęte w tym zakresie prace sfinalizowałam przygotowaniem kilku publikacji zwartych oraz tekstów artykułów i rozdziałów (wymienionych w pkt II.1–4 Wykazu osiągnięć). Za szczególnie ważną uważam publikację *Zanim nastała Polska... Praca społeczna kobiet w okresie powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku. Wybór relacji* obejmującą unikatowe, wcześniej niepublikowane relacje kobiet-aktywistek, działających w latach 1919–1921 na Górnym Śląsku. Podstawę źródłową dla tejże stanowiła „Księga Pamiątkowej Pracy Społeczno-Narodowej Kobiet na Śląsku od roku 1880 do roku 1922”, przechowywana w zbiorach Działu Historii Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Wybór 60 relacji, naukowo opracowanych, opatrzony został notami biograficznymi kobiet Poza autochtonkami – tymi, które strzegły ducha polskości tu na miejscu, w okresie powstań śląskich i przed plebiscytem na Górny Śląsk przebyły setki kobiet z Wielkopolski, Mazowsza, Pomorza, Galicji i z głębi Niemiec (głównie potomkinie emigrantów z Nadrenii Północnej-Westfalii). Relacje kobiet spisane *ex post*, z okazji 10. rocznicy przyłączenia wschodniej części Górnego Śląska do Polski. Dokumentują one szereg zjawisk historycznych i społecznych oraz proces dążeń niepodległościowych na Górnym Śląsku – poczynając od przełomu wieków XIX i XX, ze szczególnym uwzględnieniem czasu przełomu – lat 1919–1921/1922. Zapamiętane i niezapamiętane bohaterki drugiego planu angażowały się czynnie w kobiecych stowarzyszeniach, związkach sokolskich czy towarzystwach śpiewaczych, pracowały ponadto w strukturach Polskiego Czerwonego Krzyża na Śląsku, były członkiniami Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska, organizowały podstawy górnośląskiego skautingu, działały charytatywnie, wspierając materialnie rodziny powstańców, czy też kwestując i zbierając żywność dla walczących; wreszcie współpracowały z Polskim Komisarjatem Plebiscytowym w Bytomiu oraz lokalnymi komitetami plebiscytowymi, uczestnicząc w akcjach propagandowej, kulturalnej i oświatowej. W 2020 roku ukazała się publikacja pt. *Granice wolności – granice Niepodległej (1918–1922)*, którą redagowałam wspólnie z Jolantą Załęczny i Maciejem Ficem, natomiast w 2021 roku publikacja pt. *Rok 1921 na Kresach Wschodnich i Zachodnich. Historia i pamięć*, którą redagowałam wspólnie z Maciejem Ficem. Obydwie stanowią wieloaspektowe podsumowanie poświęcone problematyce odradzania się państwa polskiego, przez pryzmat ostatniego etapu kształtowania się granic II Rzeczypospolitej na Górnym Śląsku i pierwszych oznak stabilizacji oraz tworzenia się zwartej struktury administracyjno-społecznej, a także w

kontekście jubileuszu 100. rocznicy wybuchu powstań śląskich i przeprowadzenia plebiscytu. W wymienianych tomach znalazły się również teksty mojego autorstwa. Pierwszy pt. „Spór o polską szkołę na Górnym Śląsku (1919–1921). Na przykładzie powiatu bytomskiego” dotyczy respektowania i egzekwowania przepisów pruskiego prawa oświatowego, wydanych w odpowiedzi na spory o charakterze narodowościowym, toczone w okresie poprzedzającym plebiscyt w szkołach na Górnym Śląsku. Dokonałam w nim analizy regulacji w zakresie tworzenia doraźnych rozwiązań edukacyjnych, tj. realizowania zajęć w języku polskim w szkołach powszechnych, przygotowania wykwalifikowanych nauczycieli, jak również samoorganizowania się środowisk lokalnych w zakresie prowadzenia zajęć pozalekcyjnych z języka polskiego. W drugim tekście pt. „POLEGŁYM CZEŚĆ! NIECH POMNIK STANIE TRWAŁY... Ślady pamięci na Szlaku Powstańców Śląskich” skupiłam się na przywołaniu upamiętnionych miejsc walk, a także ich uczestników – powstańców śląskich, w przestrzeni publicznej województw śląskiego i opolskiego – znajdujących się na Szlaku Powstańców Śląskich, wytyczonym w latach 70. XX wieku z inicjatywy ks. Jerzego Pawlika. Dokonałam w nim wnikliwej analizy historii fundowania pomników, obelisków i tablic, również tych już nieistniejących, zniszczonych w czasie II wojny światowej lub po jej zakończeniu. W artykule zwróciłam uwagę również na kontrowersje związane z „inną” pamięcią, czyli różnym (odmiennym) postrzeganiem historii miejsc i symboli – spuścizny walk o przynależność polityczną Górnego Śląska po I wojnie światowej – przez obydwie strony konfliktu, polską i niemiecką. Problematyką o charakterze oświatowym, obejmując trudny czas powojnia na terenie Górnego Śląska, zajmowałam się także w tekstach poświęconych strajkom szkolnym i zabiegom mającym na celu sformalizowanie nauczania języka polskiego w niemieckich szkołach powszechnych – „School Strikes in the Bytom Commune in 1906 and 1920”, opublikowanym na łamach „Czech-Polish Historical and Pedagogical Journal” (2017, r. 9, č. 1) oraz „W imieniu języka polskiego? O rozwoju polskiego szkolnictwa mniejszościowego na Górnym Śląsku w 1919 roku na łamach pisma „Katolik”, który ukazał się w publikacji pt. *Rok 1919 na Górnym Śląsku. Czas eskalacji konfliktów*, pod redakcją Krzysztofa Gwoźdźcia i Sebastiana Rosenbauma. Teksty o charakterze problemowym uzupełniły opracowania biograficzne poświęcone wybitnym, mniej znanym działaczom okresu dążeń niepodległościowych, tj. Bronisławowi Hagerowi, Matyldzie Pietrzykowskiej i Józefie Michałkowej, jak również Maksymilianowi Basiście, Maksymilianowi Iksalowi i Józefowi Połomskiemu, w ramach projektu prowadzonego przez Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej, sfinalizowanego wydaniem trójtomowego *Słownika Powstań Śląskich* (2019–2021). Publikacje naukowe, odnoszące się do badanego okresu uzupełniają wydawnictwa popularnonaukowe *Polskę widzieli... Album fotografii z okresu powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku ze zbiorów Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu*, album opatrzone wstępem naukowym pt. „Czas utrwalony. Wprowadzenie”, przygotowany przeze mnie we współpracy z Maciejem Droniem i Przemysławem Jagiełą oraz *100x100. Nasze Stulecie*, publikacja przygotowana pod moją redakcją, z okazji 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.

Niejako naturalną konsekwencją w podejmowanych przeze mnie badaniach było dokonanie bilansu zamknięcia okresu walk o kształt granicy polsko-niemieckiej na Górnym Śląsku i wejście w okres względnego pokoju i okrzepnięcia nastrojów społecznych po zakończeniu powstań śląskich oraz dopełnieniu wszystkich działań formalnych, tzn. podziału i w ślad za

tym przejęcia przyznanych państwu polskiemu terenów, co nastąpiło w czerwcu 1922 roku. Ponieważ nie wszystkie zawczasu wyznaczone cele terytorialne zostały osiągnięte znaczna liczba ludności optującej za Polską, zamieszkującej nadgraniczne miasta i wsie, głównie pracującej w zakładach przemysłowych, które pozostały po niemieckiej stronie granicy, arbitralną decyzją mocarstw znalazła się poza granicami odradzającego się państwa polskiego. Jednym z większych ośrodków skupiających mniejszość i emigrację polską stał się zlokalizowany na granicy polsko-niemieckiej Bytom. Miasto było ważne z wielu względów, przede wszystkim ekonomicznych, stanowiąc ważny pod względem gospodarczym, bo prężnie działający konglomerat zakładów przemysłu ciężkiego, ale i niejako symbolicznym, w związku z tym, że teren jaki obejmowało stwarzał wyłom w polsko-niemieckiej linii granicznej. Granica w tym miejscu została poprowadzona w wyjątkowo nienaturalny sposób. W sferze symbolicznej i społecznej należy także rozpatrywać fakt funkcjonowania w Bytomiu centrum politycznej walki Polaków o prawo do Górnego Śląska, jakim był Polski Komisariat Plebiscytowy dla Górnego Śląska, mający siedzibę w hotelu „Lomnitz”.

Inspirację dla przygotowania wskazanej publikacji – „Konsult na granicy” – stanowiła dla mnie 100. rocznica ustanowienia Konsulatu Generalnego RP w Bytomiu, przypadająca w 2022 roku oraz zamiar kompleksowego poznania historii placówki – jej roli i zadań w perspektywie konsekwentnego i wytrwałego pielęgnowania życia polskiego na terenach znajdujących się w jego zasięgu, mając na uwadze fakt, że był to obszar ze wszech miar geopolitycznie trudny, z rozlicznymi problemami wynikającymi ze wzajemnych w wielu kwestiach negatywnych polsko-niemieckich relacji oraz roszczeń, które w sposób szczególny dotyczyły mniejszość i emigrację polską. Konsulat realizował wiele kluczowych zadań, tych o charakterze *stricto* formalnym, ale i nieformalnym, kluczowych dla egzystencji społeczności polskiej, zamieszkującej po niemieckiej stronie granice. Zadania te niejednokrotnie przekraczały nie tyle kompetencje, co możliwości nielicznej pod względem kadrowym placówki w kraju, którego władze nie akceptowały werdyktu mocarstw zachodnich, co do przyznania Polsce części Górnego Śląska. Niniejsza publikacja stanowi pierwszą w polskiej historiografii kompleksową monografię poświęconą historii Konsulatu Generalnego RP w Bytomiu (1922–1931) oraz kolejną, analizującą dogłębnie losy polskich placówek konsularnych i dyplomatycznych, działających w latach międzywojnia na terenie Niemiec. Do tej pory opracowano całościowo historię zaledwie kilku placówek prowadzonych w latach 20-lecia w Niemczech, tj. konsulaty na terenie Prus Wschodnich (w ujęciu zbiorczym) oraz placówki w Monachium, Pile, Szczecinie i Wrocławiu.

Przedłożona monografia ma układ problemowy, a poddane analizie zadania i ukazane wydarzenia z kart historii bytomskiego konsulatu zostały przedstawione w sposób faktograficzny i chronologiczny. Podstawę źródłową dla publikacji stanowił zespół akt „Konsulat Generalny RP w Opolu (1920–1939)”, przechowywany w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Akta bytomskiego konsulatu stanowią kontynuację dokumentacji Przedstawicielstwa Rządu Polskiego wobec Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej, działającego w okresie od 1 kwietnia 1920 do 1922 roku w Opolu. Połączono je, zresztą logicznie, w całość z aktami Konsulatu Generalnego RP w Bytomiu, działającego w latach 1922–1931 oraz aktami Konsulatu Generalnego RP w Opolu, przeniesionego z Bytomia do stolicy prowincji górnośląskiej w lipcu 1931 roku. Spośród 291 jednostek archiwalnych, wchodzących w skład

zespołu, historii bytomskiej placówki całościowo lub fragmentarycznie, mając na uwadze kontynuację pracy i zadań teŝe w Opolu, odpowiada ok. 200 jednostek. Uzupełnienie stanowią pojedyncze akta, zawierające raporty i sprawozdania konsulatów działających na terenie Rzeszy Niemieckiej, pochodzące z zespołów tj. „Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (1920–1939)”, „Ministerstwo Spraw Zagranicznych w Warszawie (1923–1945)”, „Ambasada RP w Berlinie (1920–1939)” oraz „Ambasada RP w Waszyngtonie (1919–1945)”, a także jednostki zawierające listy komisyjne i *exequatur* dla obydwu konsulów, z zespołu „Kancelaria Cywilna Naczelnika Państwa w Warszawie (1918–1922)”. W odniesieniu do pojedynczych dokumentów materiały pochodzące ze zbioru podstawowego, tj. „Konsulat Generalny RP w Opolu (1920–1939)”, dublują się z treścią akt zawartych w jednostkach zespołu „Ministerstwo Spraw Zagranicznych w Warszawie (1923–1945)” oraz szczątkowymi materiałami na temat pracowników bytomskiego konsultatu, zebranymi w zespole „Oddział II Sztabu Głównego (Generalnego) Wojska Polskiego (1921–1939)”, które przechowywane są w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie-Rembertowie. Mając na uwadze zasięg i szerokie spektrum zadań realizowanych przez Konsulat Generalny RP w Bytomiu w publikacji wykorzystano także szereg pozycji literatury przedmiotu. Odnoszą się one w głównej mierze do wybranych przez Autorów w sposób wybiórczy zagadnień, którzy poddali analizie określone zjawiska i wydarzenia społeczne lub polityczne na Górnym Śląsku lub w szerszej perspektywie (dotyczą m.in. wyborów powszechnych oraz samorządowych w Niemczech, problemu mniejszości i emigracji polskiej w kontekście toŝsamości czy posługiwania się językiem, m.in. nauczania języka polskiego i religii w języku polskim w szkołach powszechnych, zamiaru utworzenia gimnazjum z polskim językiem wykładowym oraz relacji państwo-kościół), traktując temat konsultatu w Bytomiu, ewentualnych komentarzy konsulów w przytoczonych sprawach, niejako na marginesie omawianej problematyki. Literaturę przedmiotu uzupełniają dokumenty ze zjazdów konsulów polskich w Niemczech, publikacje wspomnieniowe pracowników bytomskiego i opolskiego konsultatu oraz opracowania biograficzne dedykowane kierownikom placówki. W historiografii niemieckiej nie podejmowano szeroko tematu działalności bytomskiego konsultatu, wyłącznie marginalnie, odnosząc się do wybranych aspektów działalności Konsultatu Generalnego Niemiec w Katowicach.

Konsulat w Bytomiu, podległy formalnie Poselstwu RP w Berlinie, funkcjonował zaledwie dziewięć lat. Jednak, co jest szczególnie warte podkreślenia, prowadzony był przez dwóch niezwykle doświadczonej, zaangażowanych i oddanych służbie kierowników placówki – dr. Aleksandra Szczepańskiego (1922–1928) i dr. Leona Malhomme’a (1929–1931), którzy w sposób nad wyraz energiczny nadawali konsulatowi kierunek (zgodny z duchem polskiej polityki zagranicznej) i rytm we wszystkich podejmowanych działaniach, zawsze zachowując dyplomatyczną rozwagę i wykazując się ponadprzeciętnym taktem w dążeniach do zrozumienia przyczyn, łagodzenia istniejących napięć i konfliktów oraz eliminowania głęboko zakorzenionych stereotypów, w obszarach społecznym, politycznym i gospodarczym. Stosunkowo szybko potrafili zasymilować się, wejść w zawiąłane, niejednokrotnie bardzo skomplikowane, bo naznaczone historycznie negacją wobec sąsiada, lokalne stosunki. Z ludzi „obcych”, bo obydwaj konsulowie niezwiązani byli w ŝaden sposób z Górnym Śląskiem, stawali się ludźmi „stąd” – oswojonymi z górnośląską rzeczywistością, dostrzegającymi gospodarczy i ludzki potencjał miejsca – Bytomia i prowincji górnośląskiej – z jakim związała ich służba dla kraju.

Ich rzutki sposób oceny i analizy bieżących problemów, w kontekście teraźniejszych i minionych wydarzeń, niezwykle trafna wieloaspektowa ocena sytuacji, wreszcie umiejętność dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych i prognozowania nadchodzących wypadków, znajdowały odzwierciedlenie w korespondencji i rozlicznych tematycznych raportach kierowanych w pierwszej kolejności do ministerstwa w Warszawie. Zachowane akta stanowiły dla mnie podstawę dla dokonania wnikliwej analizy dynamicznej społeczno-polityczno-gospodarczej sytuacji przełomu lat 20. i 30. na Górnym Śląsku, mając na uwadze punkt widzenia konsulatu na wiele kwestii w kontekście relacji polsko-niemieckich. Ów swoisty sposób definiowania rzeczywistości przez obydwu przedstawicieli służby konsularnej, obywateli polskich, z pewnością wniósł do historiografii regionu istotny element poznawczy – nowy, obiektywny i wyważony ton w postrzeganiu i rozumieniu znaczenia Górnego Śląska dla odradzającego się po latach niebytu państwa polskiego, również w kontekście potencjału wnoszonego przez mniejszość i emigrację polską na ziemiach pozostałych w granicach państwa niemieckiego.

Pomimo, że Konsulat Generalny RP w Bytomiu wypełniał swoje zadania stosunkowo krótko, to górnosłaska placówka niewątpliwie pod wieloma względami była wiodącą w gronie najbardziej efektywnych polskich placówek konsularnych na terenach Rzeszy Niemieckiej w okresie 20-lecia międzywojennego. Był najdalej na wschód wysuniętą polską placówką konsularną, prowadzącą działania w centrum istotnych wydarzeń o charakterze politycznym i społecznym. Bytom został wybrany na siedzibę konsulatu nie przez przypadek. Rozważano dwie lokalizacje – Opole (będące siedzibą władz prowincji), w którym do czasu plebiscytu miało siedzibę Przedstawicielstwo RP w Niemczech oraz Bytom. Decyzja w tej kwestii została podjęta na przełomie listopada i grudnia 1921 roku. Rząd Polski zarządził obszernym gmachem hotelu „Lomnitz” w Bytomiu. Zdecydowano – nie bez głosów sprzeciwu – wyzyskać go na pomieszczenia dla konsulatu. Nie bez znaczenia pozostawała niewątpliwie bliskość granicy z Polską i możliwość stałego kontaktu z władzami województwa śląskiego. Miasto było nie tylko spadkobiercą spuścizny po Polskim Komisariacie Plebiscytowym, ale także niepisaną stolicą polskiego ruchu narodowego – ośrodkiem wielu (pro)polskich organizacji skupiających kobiety i mężczyzn (prekursorów m.in. Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, Towarzystwa Kobiet, czytelní ludowych, towarzystw śpiewaczych i inne), których początki sięgały przełomu XIX i XX wieku.

W pierwszej fazie tworzenia placówki konsularnej w Bytomiu do nowej siedziby przeniesiono czynności administracyjne i paszportowe. Placówkę w Opolu zlikwidowano ostatecznie w połowie 1922 roku. Niewielki zespół pracowników konsulatu, ok. 15–20 osób, wspólnie z kierującymi konsulem kolejno dr. Aleksandrem Szczepańskim i dr. Leonem Malhomme’em, stanowił w kolejnych latach o sile placówki, tak w zakresie realizowania zadań formalnych, jak też w odniesieniu do podtrzymania tradycji życia polskiego na terenie prowincji górnosłaskiej – określanej mianem ostatniej ostoji niemieczyny na wschodnich rubieżach państwa, tak pod względem administracyjnym jak i narodowym. W publikacji dokonałam szczegółowego omówienia zagadnień związanych z organizacją Konsulatu Generalnego RP w Bytomiu, poza okolicznościami jego ustanowienia analizie poddana została struktura, zadania urzędu i kompetencje terytorialne. Omówiono również obsadę konsulatu. Pomimo znaczących ograniczeń, w głównej mierze o charakterze budżetowym i organizacyjnym, w obliczu trudnych okolicz-

ności geopolitycznych we wzajemnych relacjach polsko-niemieckich, placówka realizowała szerokie spektrum zadań o charakterze konsularnym. Poza obowiązkami formalnymi, *stricte* administracyjnymi, jej pracownicy wykonywali również dobrowolnie szereg zadań wykraczających poza podstawowe funkcje konsulatu i pragmatykę kierunków polityki państwa, wytyczonych przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Konsulat w Bytomiu obejmował zasięgiem tereny objęte w 1921 roku plebiscytem na Górnym Śląsku, łącznie 11 powiatów. Zasięg urzędowania związany był z praktycznymi możliwościami konsula w kwestii wypełniania zadań urzędowych o charakterze administracyjnym w odniesieniu do kwestii tj. prowadzenie matrikuły konsularnej (w 1924 roku wpisanych było do niej 6,8 tys. osób), ewidencjonowanie obywateli podlegających obowiązkowi służby wojskowej, prowadzenie spraw związanych z ruchem paszportowo-wizowym oraz ruchem i sprawami robotników sezonowych, gwarantowanie pośrednictwa prawnego względem obywateli polskich przebywających i pracujących w Niemczech (m.in. potwierdzanie polskiego obywatelstwa, sporządzanie i uwierzytelnianie aktów prawnych) oraz pomocy prawnej w sytuacjach doraźnych, mając na celu obejmowanie opieką i oddziaływaniem możliwie jak największej liczby ludności (mniejszości i emigracji polskiej) zamieszkałej w okręgu konsularnym.

W publikacji zajęłam się również szczegółowo tematami związanymi z ustosunkowaniem się konsulatu do problemów społecznych dotyczących mniejszości polskiej w niemieckiej części Górnego Śląska, w odniesieniu do definiowania pojęcia tożsamości narodowej Górnoszlązaków, dalej przestrzegania praw mniejszości gwarantowanych zapisami konwencji genewskiej dla Górnego Śląska i instytucji je egzekwujących, wreszcie analizą postulatów rewizji granicy wschodniej, dzielącej region na część polską i niemiecką oraz działalnością Związku Polaków w Niemczech. Społeczność niemiecka na Górnym Śląsku, władze oraz inne czynniki polityczne i apolityczne były nieprzychylnie, nierzadko wręcz wrogo nastawione do wszystkiego, co niosło z sobą pierwiastek polski, zatem również do konsulatu jako instytucji i jego pracowników. Naturalnie zachowywano wszelkie zasady dyplomacji i dwustronnego dialogu. Dominowało głęboko zakorzenione przekonanie, ciągle zresztą podsycane m.in. przez środki masowego przekazu, poczucia krzywdy dziejowej, związanej z wydarzeniami okresu wczesnego powojnia tj. okresem powstań śląskich i plebiscytu, który przesądziły o podziale Górnego Śląska między Polskę i Niemcy. Psychoza niebezpieczeństwa ze strony Polski, w kontekście ewentualnych dalszych planów aneksjonistycznych, zderzała się brutalnie w kolejnych latach z postulatami rewizji polsko-niemieckiej granicy (uznanej *de facto* a nie *de jure*) wysuwanymi przez stronę niemiecką. Nie tylko kwestia wyznaczenia granicy i podziału regionu na dwa niezależne od siebie organizmy administracyjne i gospodarcze, ale również zadośćuczynienia szkodom materialnym i niematerialnym, powstałym podczas wojny i wczesnego powojnia, stanowiły sprawy tzw. trudne, w kwestii roszczeń indywidualnych przedstawicieli mniejszości polskiej, zresztą nigdy do końca nierozstrzygniętych, dzieląc skutecznie społeczeństwo na Górnym Śląsku na dwa obozy. Brak zrozumienia ważkości tego problemu ze strony rządu polskiego w Warszawie, a w ślad za tym niedostatek środków materialnych na potrzeby rent i odszkodowań dla rodzin poległych powstańców śląskich i inwalidów, a przede wszystkim opieszałość w zakresie działań proceduralnych w ich sprawach, nie sprzyjały utrzymaniu jedności w szeregach mniejszości polskiej na niemieckim Górnym Śląsku i zaufania wobec organizacji, która powinna była zintegrować środowisko mniejszości i

emigrantów polskich – Związku Polaków w Niemczech. Problem ten stanowił szczególne pole systematycznie podejmowanych ze strony obydwu konsulów rozmów i zabiegów formalnych. W publikacji dokonałam ponadto omówienia, mając na uwadze punkt widzenia konsulat, organizowanych po niemieckiej stronie granicy obchodów kolejnych rocznic plebiscytu.

Przywiązanie ludzi, nie Niemców czy Polaków, ale Górnoszlązaków, do ziemi i tradycji – swojego miejsca na ziemi – powodował, że na wcześniej spornym terenie pozostawał – jak wykazał spis powszechny w 1925 roku – znaczący odsetek ludności dwujęzycznej, po niemieckiej stronie granicy optujący za Polską (wśród nich osób pewnych, ale i niepewnych narodowo) – ok. 530 tys., zaś po polskiej za Rzeszą Niemiecką – ok. 260 tys. Mniejszości polska i niemiecka, ich prawa zagwarantowane zapisami konwencji genewskiej dla Górnego Śląska, a w zasadzie ich nieprzestrzeganie, stało się źródłem licznych polemik i dyskusji toczonych systematycznie na forach Górnośląskiego Trybunału Rozjemczego, Górnośląskiej Komisji Mieszanej, Mieszanego Trybunału Polsko-Niemieckiego w Paryżu oraz Rady Ligi Narodów w Genewie. Uczestniczył w nich pośrednio również konsulat, szczególnie w pierwszym okresie działalności placówki w Bytomiu, kiedy Aleksander Szczepański wypełniał również funkcję Przedstawiciela Państwa Polskiego w dwóch pierwszych wyżej wskazanych instytucjach. W publikacji dokonałam omówienia analiz konsulat w odniesieniu do rozmaitych obszarów tematycznych związanych z kierunkami polityki Rzeszy Niemieckiej wobec problemów niemieckiej i polskiej części Górnego Śląska, m.in. z zagadnieniami dotyczącymi wyborów powszechnych i samorządowych w Niemczech, w perspektywie kolejnych kampanii wyborczych odbywających się na przełomie lat 20. i 30. XX wieku oraz starań o wprowadzenie w kręgi niemieckiej polityki posłów i radnych wywodzących się ze środowiska mniejszości polskiej, ponadto wykorzystywania nauki czy organizacji paramilitarnych na potrzeby urzeczywistniania i ugruntowywania w społeczeństwie potrzeby rewizji granicy.

Sytuacja geopolityczna wpływała niekorzystnie na relacje społeczne i kierunki polityki, również w sektorze gospodarczym. Obydwie strony, polska i niemiecka, przyjęły w latach 20. i 30. XX wieku postawę defensywnej czujności, podejmując szereg działań mających na celu obronę własnych, odmiennych interesów, reprezentujących polską lub niemiecką rację stanu. Lata 20. XX wieku naznaczone kryzysem światowym oraz kryzysem we wzajemnych stosunkach pogłębiła i zdominowała wojna celna, będąca konsekwencją wygaśnięcia obowiązującej do stycznia 1925 roku klauzuli najwyższego uprzywilejowania, nałożonej na Niemcy w traktacie wersalskim, a dotyczącej korzystnej międzynarodowej wymiany towarów z państwami ententy, m.in. z Polską; zaś w czerwcu tego samego roku istotnej dla polskiego Górnego Śląska umowy dotyczącej bezcłowego skupu produktów przemysłu wydobywczego. Dramatyczna sytuacja na Górnym Śląsku, po obydwu stronach granicy, miała z jednej strony podłoże gospodarcze, z drugiej naturalnie polityczne, głównie z uwagi na rozbieżność interesów, będących wynikiem sporu terytorialnego i pretensji związanych z rewizją granic. Trudno ocenić, dla którego z państw skutki wojny gospodarczej były bardziej dotkliwe, niewątpliwie w obydwu przypadkach doprowadziły do obniżenia wskaźników produkcji przemysłowej, a w ślad za tym wzrostu bezrobocia, biedy i fali protestów, a nawet strajków w zakładach pracy. Dla budującego się państwa polskiego był to niewątpliwie moment ogromnej próby, związany ze spadkiem wartości złotego, szybującą inflacją, a w konsekwencji jedna z istotnych przyczyn

upadku rządu Władysława Grabskiego, a potem również przewrotu majowego. Rząd polski podjął w tym czasie szereg decyzji, celem uniezależnienia gospodarki od niemieckiego rynku zbytu, co nie pozostało bez wpływu na sytuację po niemieckiej stronie granicy. Podpisanie umowy likwidacyjnej (w myśl, której zrezygnowano ze wzajemnych roszczeń finansowych i majątkowych związanych ze szkodami powstałymi wskutek I wojny światowej) i będącego w przygotowaniu polsko-niemieckiego traktatu handlowego między Polską a Niemcami wywołały zamiast uspokojenia nastrojów falę negatywnych opinii i protestów. W publikacji analizie poddałam m.in. sprawozdania konsulatów komentujące planowane i będące w realizacji konkurencyjne inicjatywy o charakterze gospodarczym na Górnym Śląsku, zarówno po stronie polskiej (rozwój ruchu spółdzielczego i banków), jak i niemieckiej (tj. budowa drogi rzecznej, wzmożenie ruchu budowlanego).

Bliskość granicy z jednej strony, zaś władz województwa śląskiego z drugiej strony służyć miały podtrzymaniu łączności z krajem oraz sprawnemu przepływowi informacji i wykonywaniu procedur związanych z ruchem granicznym. Konsulowie, razem ze swoimi współpracownikami, na bieżąco śledzili i analizowali posunięcia strony niemieckiej, w odniesieniu do tak istotnych problemów we wzajemnych relacjach jak zabezpieczenie praw mniejszości i emigracji polskiej czy tworzenie struktur życia polskiego. Zasadniczą rolę w tym względzie odgrywała oświata. W publikacji analizie poddano udział bytomskiego konsulatatu w budowaniu struktur polskiej edukacji szkolnej i pozaszkolnej, w perspektywie tworzenia sieci placówek mniejszościowych i prywatnych, przygotowania nauczycieli posługujących się językiem polskim, wspierania studentów, rozmaitych form edukacji ustawicznej oraz organizacji konsolidujących dzieci i młodzież. Tematem dociekań uczyniłam ponadto działania konsulatatu w zakresie wielostronnego wspierania szeroko rozumianej kultury, mając na uwadze teatr, środki masowego przekazu (prasę i radio), przedsięwzięcia sportowe i agrokulturę, w odniesieniu do nieformalnie realizowanych przez pracowników konsulatatu zadań, polegających na animowaniu tego rodzaju działań i włączaniu się do współpracy ze społecznością lokalną. Rozliczne przedsięwzięcia i formy oddziaływania nieformalnego, głównie na środowisko mniejszości polskiej, wzmacniano stałą obecnością pracowników konsulatatu w możliwie wielu wydarzeniach, mających na celu propagowanie wartości polskiej kultury i polskiej narracji historycznej. W publikacji odniosłam się również do stosunku konsulatatu do polityki Kościoła katolickiego względem mniejszości polskiej oraz narzędzi tegoż, również w perspektywie politycznej demagogii, w nawiązaniu do respektowania prawa do wypełniania praktyk religijnych w języku polskim. Przedmiotem moich analiz były również trudności czynione konsulatowi w związku z wypełnianiem intencji mszalnych z okazji polskich świąt państwowych oraz związanych z najważniejszymi osobami w państwie – prezydentem Ignacym Mościckim i marszałkiem Józefem Piłsudskim; ponadto postulatów wniesionych przez konsula Malhomme'a (pod pseudonimem „Polak Górnośląski”) odnośnie do utworzenia diecezji opolskiej, z polskim biskupem na czele, i polskiego seminarium duchownego.

Efektami współdziałania i oddziaływania na środowisko lokalne mniejszości i emigracji polskiej, a także wnioskami wynikającymi z obserwacji życia codziennego, tj. społeczny odbiór decyzji władz i organizacji niemieckich oraz problemów świata polityki i ulicy, konsulowie dzielili się w sprawozdaniach i raportach z przedstawicielami Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie oraz Poselstwa RP w Berlinie. Ich trafne opinie i konkluzje, nie-

zwykle rzadko uwzględniane przez badaczy w opracowaniach, były wynikiem nie tylko dogłębnego przygotowania merytorycznego, ale również erudycji i obycia w sferach świata dyplomacji, polityki czy gospodarki. Dostrzegali i trafnie diagnozowali taktykę władz niemieckich wobec mniejszości polskiej, bezwzględnie zmierzającą do formowania kolejnych pokoleń obywateli niemieckich, odczuwających coraz mniejszy mentalny kontakt z Polską, m.in. poprzez ponadprzeciętnie upolitycznienie wszystkich sfer życia, rozumiane również poprzez wydatny udział i wpływ niemieckiego kleru na społeczność lokalną, posługującego się argumentem wspólnoty wyznaniowej, jako wyznacznika tożsamości narodowej, przez pryzmat haseł głoszonych przez prominentnych polityków Niemieckiej Partii Centrum; poprzez odmowę racji bytu językowi polskiemu w przestrzeni publicznej (utrudnianie tworzenia polskich szkół mniejszościowych, a potem prywatnych, blokowanie wynajmowania pomieszczeń na cele oświatowe i zrzeszeniowe, dokonywanie aktów przemocy fizycznej na inicjatorach i wykonawcach przedsięwzięć kulturalnych); poprzez podejmowanie starań celem pozyskania jednostek „chwiejnych narodowo” z kręgów mniejszości polskiej obietnicami polepszenia statusu materialnego, zapewnienie korzystnych kredytów na utrzymanie i rozwój produkcji w gospodarstwach wiejskich czy zagwarantowanie lepszych warunków bytowych i materialnych pracującym w zakładach przemysłowych; wreszcie poprzez stałe destabilizowanie działalności polskich spółek i towarzystw (spółdzielnie rolnicze oraz banki).

Konsulat Generalny RP w Bytomiu był konglomeratem wielozadaniowym. Prowadził wielostronną działalność o charakterze politycznym, dbając o polską rację stanu i bezkonfliktowe wypełnianie misji, zaś konsulowie starali się wypracować w wielu wypadkach „złoty środek” w kontaktach z lokalnym – w kontekście Górnego Śląska – establishmentem i urzędnikami niemieckimi różnych szczebli, próbując łagodzić zadrażnienia wywołane sporami o charakterze historycznym. Inicjowali polsko-niemiecką współpracę w obszarze gospodarczym, w dobie powodującej paraliż i stagnację po obu stronach granicy wojny gospodarczej. Konsulowie i pracownicy konsulatu zajmowali się również, co jest raczej pomijane w opracowaniach tematycznych, budowaniem pozytywnego obrazu i promowaniem Polski w Niemczech, m.in. upowszechnianiem informacji na temat wytwórców i produktów polskich firm; zapoznawaniem z polską wielonarodową kulturą i miejscami szczególnie ważnymi dla jej korzeni historycznych czy ruchu pątniczego oraz popularyzowaniem polskich świąt i uroczystości państwowych; organizowaniem wyjazdów przedstawicieli świata mediów, celem udziału w ważnych wydarzeniach, m.in. na Powszechną Wystawę Krajową w Poznaniu czy Targi Wschodnie we Lwowie, prezentujących dobrostan minionego dziesięciolecia odradzającego się państwa polskiego. W odniesieniu do przedstawicieli mniejszości polskiej konsulat był, co podkreślano już powyżej, pozostającym w cieniu inicjatorem, a czasami pomysłodawcą, wielu przedsięwzięć o charakterze kulturalnym (w obszarach obejmujących teatr, prasę, działalność wydawniczą, audycje radiowe czy zawody sportowe), oświatowym (poprzez wsparcie tworzenia sieci powszechnych szkół mniejszościowych, potem prywatnych, ponadto ochronek dla dzieci przedszkolnych czy zamiar powołania szkoły średniej z polskim językiem wykładowym), jak również organizacyjnym (poprzez subwencjonowanie i wspieranie działalności statutowej organizacji *sacrum* i *profanum*). Konsulat jako instytucja, a tym bardziej konsulowie jako przedstawiciele państwa polskiego, nie mogli jawnie angażować się w działania obcego państwa dotyczące obywateli niemieckich, chociaż właśnie działalność propagandowo-

narodowa na tym polu należała do najbardziej spektakularnych i najczęściej krytykowanych przez władze niemieckie i niemieckojęzyczne media form aktywności, z uwagi na rolę jaką wypełniały w podtrzymywaniu polskiego ducha w kręgach społeczności lokalnej.

Dziwić może z pewnością decyzja o przeniesieniu konsulatu w 1931 roku do Opola (*de facto* powrotu do pierwotnej lokalizacji z czasu poprzedzającego plebiscyt), podyktowana względami politycznymi – z jednej strony bliskością władz prowincji górnośląskiej, z drugiej niemożnością znalezienia oparcia w mniejszości polskiej, zatrudnionej w zakładach przemysłowych. W stolicy prowincji górnośląskiej, czyli w Opolu, miał również siedzibę zarząd Dzielnicy I Związku Polaków w Niemczech (docelowo planowano przeniesienie zarządu głównego Związku z Berlina do Opola, postulat ten nie doczekał się jednak realizacji). Projekt przeniesienia siedziby konsulatu z Bytomia do Opola po raz pierwszy publicznie sformułował wojewoda śląski Michał Grażyński podczas konferencji w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w Warszawie, która odbyła się 26 listopada 1928 roku. Poświęcono ją kwestii finansowania oraz problemowi organizowania pracy wśród ludności polskiej w Niemczech, w kontekście wsparcia i wzmocnienia oddziaływania Związku Polaków w Niemczech. Współpraca i koordynacja działań między poszczególnymi podmiotami tj. Ministerstwem Spraw Zagranicznych, Poselstwem RP w Berlinie a Konsulatem Generalnym RP w Bytomiu była zadaniem niezmiernie ważnym. Pomysł ów zyskał aprobatę Poselstwa RP w Berlinie. Przeciwnicy koncepcji zarzucali jej autorom brak możliwości kontroli nad mniejszością polską zamieszkałą w przemysłowej części niemieckiego Górnego Śląska, która właśnie z uwagi na lokalizację konsulatu w Bytomiu została zaopiekowana i objęta odpowiednim oddziaływaniem. Konsul Malhomme uważał przeniesienie placówki za konieczne nie tylko z uwagi na znajdujące się w Opolu siedziby władz prowincji górnośląskiej oraz centrali organizacji mniejszości polskiej, ale także ze względu na możliwość objęcia i usprawnienia działań na terenie czterech powiatów wchodzących w skład okręgu konsularnego we Wrocławiu, które w 1921 roku objęto plebiscytem. Ten ostatni argument wykorzystano w celach propagandowych, wskazując na wolę dostosowania kompetencji terytorialnych konsulatu do kompetencji urzędów niemieckich. W rzeczywistości sprawa była o wiele bardziej skomplikowana. Konsul Malhomme nie dostrzegał możliwości nawiązania współpracy w zakresie polityki mniejszościowej ze środowiskiem robotniczym, co argumentował częstymi zmianami miejsca zamieszkania, skutkującymi przede wszystkim brakiem przywiązania do tradycji oraz podatnością na wpływy ze strony polskich i niemieckich kręgów socjalistycznych i komunistycznych. Konsulat w opolskiej lokalizacji mógł mieć w jego ocenie znacznie szersze pole oddziaływania na rozrzuconych po terenie niemieckiego Górnego Śląska przedstawicieli mniejszości polskiej z terenów rolniczych, głównie w czasie newralgicznych na Górnym Śląsku, po obydwu stronach granicy, okresach kampanii wyborczych. Argumentacja ta nie wydaje się jednak do końca przekonująca, choć została formalnie zaakceptowana. Dotychczasowa siedziba placówki konsularnej miała zostać w zamyśle władz polskich przeznaczona na cele społeczne, z zamiarem zcentralizowania w jednym gmachu Związku Polaków w Niemczech, drużyn harcerskich, towarzystw młodzieży, bibliotek, Zjednoczenia Zawodowego Polskiego, ochronek, grup amatorskich teatrów, a docelowo miała się w nim mieścić szkoła średnią z polskim językiem wykładowym. Konsulat w Bytomiu zlikwidowano, przenosząc dokumentację do Opola, w pierwszych dniach lipca 1931 roku.

Konsulatu Generalnego RP jako instytucji, co jest faktem niezaprzeczalnym, zabrakło w mieście (w realiach granicy) w latach 30., w dobie postępującego kryzysu gospodarczego i pochodzącego nazizmu, w tym względzie zaś przeprowadzonej pod koniec października 1938 roku „Akcji Polska” (*Polenaktion*), w wyniku której w ciągu zaledwie kilku dni wydano z Niemiec do Polski około 17 tys. Żydów – obywateli polskich. Bytom, oprócz Zbąszynia, Chojnic czy Wschowej, stał się areną dramatycznych wydarzeń jako punkt graniczny, w którym skomasyowano kilka tysięcy osób, przepędzonych następnie przez polsko-niemiecką granicę. Zabrakło polskiej placówki konsularnej w Bytomiu również rok później, w pierwszych dniach września 1939 roku, kiedy z miasta w stronę polskiej granicy ruszyły zmotoryzowane oddziały niemieckie. Są to naturalnie wyłącznie dywagacje, nie można bowiem odmówić podjęcia realnych działań pomocowych w obydwu przypadkach ze strony Konsulatu Generalnego RP w Opolu czy ze strony pozostałych placówek konsularnych funkcjonujących na terenie III Rzeszy, jednak mogły one przyjąć o wiele szerszy zasięg i zyskać skuteczniejszą, tak pod względem formalnym jak i nieformalnym, organizację.

Wskazana publikacja *Konsulat na granicy* stanowi próbę wypełnienia wciąż istniejącej w polskiej historiografii luki w odniesieniu do problematyki polskiej służby konsularnej II RP w Niemczech, w latach 20-lecia międzywojennego. Należy jednak z całą odpowiedzialnością zaznaczyć, że opracowanie górnośląskiej historii służby konsularnej zostanie zakończone wraz z przygotowaniem tomu dedykowanego Konsulatowi Generalnemu RP w Opolu, który otwiera i zamyka cezurę międzywojnia w odniesieniu do podjętej tematyki na badanym terenie. Nadal aktualnych pozostaje kilka podnoszonych przez historyków dyplomacji postulatów badawczych, m.in. przygotowania opracowania poświęconego Konsulatowi Generalnemu Niemiec w Katowicach, które z pewnością pozwoliłyby na dokonanie analiz porównawczych w odniesieniu do relacji dyplomatycznych między placówkami konsularnymi w Bytomiu i Opolu a tą funkcjonującą w Katowicach, w zakresie podejmowanych w zakresie działalności administracyjnej, wywiadowczej, zagadnień związanych z obroną praw mniejszości niemieckiej i polskiej, czy zadań na polu kulturalno-oświatowym. Całościowego ujęcia wymaga niewątpliwie również znacznie szerszy problem, tj. kompleksowego przedstawienia działalności służby konsularnej i dyplomatycznej w Niemczech w latach międzywojnia. Syntetyczne opracowanie, bazujące na już wydanych publikacjach, stanowiłoby z pewnością cenne uzupełnienie w zakresie kierunków polskiej polityki zagranicznej w latach 20. i 30., jak też realizowanych przez placówki zadań oraz kompleksowo w odniesieniu do analizy stosunków polsko-niemieckich w tym okresie.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

5.1. Współpraca z instytucjami kultury zagranicą

5.1.1. Meetingpoint Music Messiaen w Görlitz oraz Gedenkstätte KZ Hinzert i Gedenkstätte KZ Osthofen (miejsca pamięci narodowej)

W latach 2011–2012 współpracowałam z Meetingpoint Music Messiaen (obecnie Meetingpoint Memory Messiaen. Verein für Erinnerung, Bildung und Kultur / Stowarzyszenie na Rzecz

Pamięci Edukacji i Kultury) w Görlitz. Celem prowadzonych badań było opracowanie historii Stalagu VIII A Görlitz oraz jej współczesnych implikacji, w kontekście tworzącego się wówczas Europejskiego Centrum Edukacyjno-Kulturalnego Zgorzelec-Görlitz. W tym czasie realizowałam trzy wyjazdy studyjne do Görlitz (13–17 czerwca 2011, 19–23 września 2011 i 12–16 marca 2012), celem przeprowadzenia kwerend archiwalnych w zbiorach Meetingpoint Music Messiaen oraz Ratsarchiv Görlitz. Efektem mojej pracy było przygotowanie kilku tekstów naukowych:

1. J. Lusek, A. Goetze, *Stalag VIII A Görlitz. Historia – teraźniejszość – przyszłość*, „Łambinowski Rocznik Muzealny” 2011, t. 34, s. 27–52. Tłumaczenie artykułu na język niemiecki S. Friedrich, L. Träger: J. Lusek, A. Goetze, *Stalag VIII A Görlitz. Geschichte – Gegenwart – Zukunft*, „Łambinowski Rocznik Muzealny” 2011, t. 34, s. 1–30 (wkładka to tomu).
2. J. Lusek, *Podmiotowość dziecka – dialog międzykulturowy – wychowanie dla pamięci. Na przykładzie działań edukacyjnych Meetingpoint Music Messiaen w Görlitz*, [w:] *Podmiotowość edukacji wobec odmienności kulturowych oraz społecznych różnicowań. Tom 2*, red. A. Majchrzak, N. Starik, A. Zduniak, Poznań 2012, s. 99–116.
3. J. Lusek, *Europejskie Centrum Edukacyjno-Kulturalne Zgorzelec-Görlitz „Meetingpoint Music Messiaen”*, „Pro Lusatia. Opolskie Studia Łużycoznawcze” 2012, t. 11, s. 135–148.
4. J. Lusek, *Coincidentia Oppositorum. Or Music as a Key to Memory: The Meetingpoint Music Messiaen as a Site of War Memory in Europe*, [w:] *Mnemosyne and Mars. Artistic and Cultural Representations of Twentieth-century Europe at War*, ed. P. Tame, D. Jeanerod, M. Braganca, Cambridge 2013, s. 293–309.
5. J. Lusek, *Na koniec czas... Ślady pamięci jako filozoficzno-edukacyjny dezyderat powstania Europejskiego Centrum Edukacyjno-Kulturalnego Zgorzelec-Görlitz*, „Niepodległość i Pamięć” 2017, r. 34, nr 1 (57), s. 217–236.

W 2012 roku uczestniczyłam również, w charakterze współorganizatorki, wspólnie z inicjatorką przedsięwzięcia – Luise Träger, menadżerką projektów w Meetingpoint Music Messiaen, w realizacji wyjazdu studyjnego „Podróże do miejsc pamięci” dla młodzieży z Görlitz i okolic, mającego na celu poznanie historii dwóch miejsc pamięci, tj. w Görlitz-Zgorzelcu i Łambinowicach. Moim zadaniem było przeprowadzenie warsztatów dla grup młodzieży niemieckojęzycznej na terenach poobozowych, celem przedstawienia historii kompleksu obozowego w latach wojny prusko-francuskiej, I i II wojny światowej oraz okresu powojnia, w oparciu o metody aktywizujące i karty pracy.

W latach 2011–2013 jako pracownik Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Opolu-Łambinowicach brałam udział w międzynarodowym projekcie Forum dla Nauczycieli „Łambinowice – Osthofen – Hinert”, przeznaczonym dla nauczycieli przedmiotów humanistycznych z województwa opolskiego, zainteresowanych problematyką niewoli i miejscami pamięci narodowej oraz dla nauczycieli szkół średnich i edukatorów muzealnych Gedenkstätte KZ Hinert i Gedenkstätte KZ Osthofen, pod patronatem Centrum Kształcenia Politycznego Nadrenii-Palatynatu. Moje zadanie w projekcie polegało na realizacji dwujęzycznego oprowadzania i warsztatów na terenach poobozowych (Stalagach VIII B i VIII F/344 Lamsdorf), symbolicznym cmentarzu ofiar łambinowskiego obozu pracy oraz na Starym Cmentarzu Jenieckim.

5.1.2. Porta Polonica. Dokumentationsstelle zur Kultur und Geschichte der Polen in Deutschland / Centrum Dokumentacji Kultury i Historii Polaków w Niemczech w Bochum, filia LWL-Industriemuseen für Industriekultur

We współpracy z Centrum Dokumentacji, w ramach projektu „Atlas Miejsc Pamięci”, przygotowałam opracowanie pt. „Gimnazjum Polskie w Bytomiu”, udostępnione na stronie w językach polskim, niemieckim i angielskim (<https://www.porta-polonica.de/pl/atlas-miejsc-pami%C4%99ci/gimnazjum-polskie-w-bytomiu>).

W 2016 r. z ramienia Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, brałam udział w przygotowaniu obiektów, z będącej w dyspozycji mojej macierzystej placówki kolekcji autorstwa prawnika i karykaturzysty – Stanisława Toegla, które zostały zaprezentowane na wystawie czasowej pt. „Zwischen Ungewissheit und Zuversicht: Kunst, Kultur und Alltag polnischer Displaced Persons in Deutschland 1945–1955 / Między nadzieją a niepewnością. Sztuka, kultura i życie codzienne polskich dipisów w Niemczech 1945–1955”, współtworzonej przez Porta Polonica, prezentowanej w LWL Industrial Museum Zeche Hannover (czerwiec – październik 2016).

5.1.3. Projekty zrealizowane we współpracy z placówkami oświatowymi za granicą

Jako nauczyciel historii i języka niemieckiego byłam inicjatorem i koordynatorem dwóch międzynarodowych projektów „Środowisko naturalne w Dur i w Mol” (2003–2005), w ramach programu „Socrates Comenius”, wyróżnionego po jego zakończeniu listem gratulacyjnym przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji w Warszawie (2008, projekt prowadzono w latach 2003–2008), jak również projektu „Polska i Niemcy. Historia i tradycje”, realizowanego w ramach programu Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży (2007–2008). Obydwa obejmowały wymianę młodzieży ze szkołami partnerskimi z Niemiec (Staatliche Realschule Peißenberg) i Austrii (Musikmittelschule Seeboden), którą organizowałam i kierowałam z ramienia Gimnazjum nr 7 Bytomiu.

5.2. Współpraca z placówkami naukowymi w kraju

5.2.1. Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

W latach 2014–2021 uczestniczyłam w organizacji cyklu Naukowych Konferencji Kresowych, we współpracy z Instytutem Historii Uniwersytetu Opolskiego (dr hab. Adriana Dawid, prof. UO; 2014 i 2015), Instytutem Historii Uniwersytetu Śląskiego (dr hab. Joanna Januszevska-Jurkiewicz i dr hab. Maciej Fic, prof. UŚ; 2015, 2018, 2019, 2021) oraz Zakładem Ochrony Dziedzictwa Kulturowego i Komunikacji Międzykulturowej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, filia w Kaliszu (dr hab. Piotr Gołdyn, prof. UW; 2016). Byłam i pozostaję inicjatorką cyklu, odpowiadając za organizację konferencji z ramienia organizatora (współorganizatora), tj. Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. W latach 2014–2021 zrealizowałam, we współpracy z wyżej wymienionymi placówkami akademickimi, następujące konferencje, rezultatem których były publikacje monograficzne (pkt II.2 Wykazu osiągnięć):

- II Konferencja Kresowa pt. „Kobieta na Kresach. Znane i nieznane – inicjatorki życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego w XIX i XX wieku” (Bytom, 13–14 listo-

pada 2014). Organizatorzy konferencji: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Uniwersytet Opolski.

- III Konferencja Kresowa pt. „Mit Kresów Wschodnich” (Bytom, 5 listopada 2015). Organizatorzy konferencji: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Śląski w Katowicach.
- IV Konferencja Kresowa pt. „Oświata i nauka na Kresach Wschodnich w XIX i XX wieku” (Bytom, 16 listopada 2016). Organizatorzy: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- V Konferencja Kresowa pt. „Żydzi na Kresach Wschodnich w XIX i XX wieku” (Bytom, 23–24 listopada 2017). Organizator: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu.
- VI Konferencja Kresowa pt. „Granice wolności – granice Niepodległej 1918–1922” (Bytom, 20 listopada 2018). Organizatorzy: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Muzeum Niepodległości w Warszawie, Uniwersytet Śląski w Katowicach.
- VII Konferencja Kresowa pt. „A jednak wojna... Rok 1939 na Kresach Wschodnich i Zachodnich” (Bytom, 22 listopada 2019). Organizatorzy: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Muzeum Niepodległości w Warszawie, Uniwersytet Śląski w Katowicach.
- VIII Konferencja Kresowa pt. „Rok 1921 na Kresach Wschodnich i Zachodnich” (Bytom, 20 listopada 2021). Organizatorzy: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Uniwersytet Śląski w Katowicach.

5.2.2. Sekcja Historii Nauk Medycznych Instytutu Historii Nauki. Polska Akademia Nauk im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów

W latach 2021–2022 uczestniczyłam czynnie w seminarium doktoranckim z zakresu historii medycyny Sekcji Historii Nauk Medycznych Polskiej Akademii Nauk (PAN), prowadzonym przez prof. dr hab. n. hum. Bożenę Urbanek oraz dr hab. Magdalenę Paciorek, prof. PAN. W tym czasie wygłosiłam dwie prelekcje dla uczestników seminarium:

1. *Lekarki i sanitariuszki. Udział kobiet w działalności społeczno-opiekuńskiej okresu powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku* (7 grudnia 2021).
2. *Historia medycyny i farmacji zachowana w artefaktach. Wybrane kolekcje ze zbiorów Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu* (15 lutego 2022).

Od 2012 roku uczestniczyłam w charakterze prelegentki w konferencjach naukowych Sekcji Historii Nauk Medycznych z cyklu „Zawody medyczne na ziemiach polskich w XIX i XX wieku”, tj. „Zawód ratownika na ziemiach polskich w XIX i XX wieku” (2012), „Zgromadzenia zakonne w medycynie i farmacji na Górnym Śląsku i Zagłębiu” (2013), „Rozwój aptekarstwa śląskiego. Moda i styl w aptekach polskich ze szczególnym uwzględnieniem Śląska i jego specyfiki” (2014), „Medycy polskiego pogranicza II RP 1918–1939” (2018); oraz z cyklu „Medycyna polska i krajów demokracji ludowej po II wojnie światowej”, tj. „Medycyna społeczna 1944–1989” (2022) i „Medycyna w nauce i w polityce w latach 1944–1989” (2023). Artykuły zostały opublikowane w monografiach pokonferencyjnych:

1. J. Lusek, *Rozwój ratownictwa górskiego na ziemiach polskich do wybuchu II wojny światowej*, [w:] *Zawód ratownika medycznego na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, red. B. Urbanek, Warszawa 2012, s. 29–57.
2. J. Lusek, *Posługa sióstr zakonnych w placówkach opieki medycznej w Bytomiu (II poł. XIX – I poł. XX wieku)*, [w:] *Zgromadzenia zakonne w medycynie i farmacji na Górnym Śląsku i Zagłębiu*, red. B. Urbanek, Warszawa 2013, s. 175–188.
3. J. Lusek, *Historia bytomskich aptek w świetle dokumentacji archiwalnej i ikonografii do 1945 roku*, [w:] *Rozwój aptekarstwa śląskiego. Moda i styl w aptekach polskich ze szczególnym uwzględnieniem Śląska i jego specyfiki*, red. A. Marek, B. Urbanek, Warszawa 2014, s. 13–43.
4. J. Lusek, „*W nurcie walki*”. *Działalność zawodowa i społeczna Bronisława Hagera w latach powstań, plebiscytu i dwudziestolecia międzywojennego na Górnym Śląsku*, [w:] *Medycy polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939*, red. B. Urbanek, Warszawa 2018, s. 491–512.

5.3. Współpraca z instytucjami kultury w kraju

5.3.1. Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej /

Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit w Opolu

Od 2017 roku pełnię funkcję opiekuna merytorycznego projektu Archiwum Historii Mówionej Domu Współpracy Polsko-Niemieckiej w Opolu. Celem projektu jest rejestrowanie relacji i wspomnień mieszkańców Górnego Śląska oraz Warmii i Mazur, indywidualnych doświadczeń świadków czasu, w odniesieniu do historii i kultury regionu. Archiwizowane relacje publikowane na stronie internetowej www.e-historie.pl obejmują kilka bloków tematycznych, tj. „Na przedwojennym Śląsku”, „II wojna światowa”, „W Polsce Ludowej”, „Życie religijne”, „Obyczajowość” oraz „Działalność mniejszości niemieckiej”. Relacje są zbierane przez uczniów szkół średnich oraz studentów, którzy biorą udział w kolejnych edycjach projektu oraz przez mieszkańców Górnego Śląska w ramach archiwum społecznego. Moje zadania w projekcie mają wielowymiarowy charakter. Dotyczą wyboru kandydatów do udziału w projekcie, opiniowania ich kandydatur, na podstawie rozmów w języku polskim i niemieckim; udziału w przygotowaniu do rejestrowania rozmów poprzez przygotowanie i realizację wykładów, prelekcji i warsztatów historyczno-dziennikarskich w zakresie tematów tj. historia i kultura Górnego Śląska, znaczenie pamięci w odniesieniu do dziedzictwa kulturalnego oraz metodyki pracy rejestratorów wywiadów (formułowanie i opracowanie pytań do wywiadu); opiniowania materiałów zamieszczanych na wskazanej stronie internetowej; prowadzenia tematycznych debat i spotkań ze świadkami czasu (m.in. „Na ławce. Życie kulturalne w czasach powojennych” (Centralna Biblioteka Josepha von Eichendorffa w Opolu, 5 lutego 2020; „Qultura czasu wolnego we wczesnym PRL na Warmii i Mazurach” – Centrum Użyteczności Publicznej w Ostródce, 16 września 2020; „Niezlomne. Rozmowy z kobietami stanu wojennego” – Siemianowickie Centrum Kultury, 13 grudnia 2021). Moderowałam również panel dyskusyjny z okazji 10-lecia projektu Archiwum Historii Mówionej pt. „O istocie i istotności przywoływania i rejestrowania wspomnień świadków historii / Über die Wiesen und Wissenschaftlichkeit der Zurückerinnerung und der Aufzeichnung der Erinnerungen der Zeitzeugen” podczas konferencji „Siła dialogu. 10 lat rozmów młodzieży ze świadkami historii / Die Stär-

ke des Dialogs. 10 Jahre Gespräche der Jugend mit Zeitzeugen” (Opole, 12 października 2018). Kolejne edycje projektu uzyskały wsparcie niemieckiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Budownictwa i Ojczyzny oraz polskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. W ramach prac w projekcie przygotowałam cztery tematyczne tomy z relacjami świadków, opatrzone przypisami oraz wstępem historycznym:

1. *Lata 80. i 90. na Górnym Śląsku / Die 1980er und 1990er Jahre in Oberschlesien*, red. i opr. J. Lusek, Gliwice-Opole 2017, ISBN 978-83-63995-45-4, ss. 181. Publikacja opatrzona wstępem historycznym, s. 7–27 (w języku polskim) i s. 28–52 (w języku niemieckim).
2. *Kobiety o kobietach na Górnym Śląsku / Frauen über Frauen in Oberschlesien*, red. i opr. J. Lusek, Gliwice-Opole 2018, ISBN 978-83-63995-55-3, ss. 171. Publikacja opatrzona wstępem historycznym, s. 7–11 (w języku polskim) i s. 12–16 (w języku niemieckim).
3. *Kiedy wybuchła wojna, byliśmy dziećmi...II wojna światowa we wspomnieniach mieszkańców Warmii i Mazur oraz Górnego Śląska / Als der Krieg ausbrach, Waren wir noch Kinder... Die Zweite Weltkrieg in den Erinnerungen der Bewohner Ermlands und Masuriens sowie Oberschlesiens*, red. i opr. J. Lusek, Gliwice-Opole 2019, ISBN 978-83-63995-77-5, ss. 196. Publikacja opatrzona wstępem historycznym, s. 7–12 (w języku polskim) i s. 13–19 (w języku niemieckim).
4. *Sąsiedzi. O relacjach polsko-niemieckich na Śląsku, Warmii i Mazurach / Die Nachbarn. Über die deutsch-polnischen Beziehungen in Schlesien, Ermland und Masurern*, red. i opr. J. Lusek, Gliwice-Opole 2019, ISBN 978-83-63995-90-4, ss. 164. Publikacja opatrzona wstępem historycznym, s. 7–26 (w języku polskim) i s. 27–47 (w języku niemieckim).

5.3.2. Centrum Dokumentacyjno-Wystawiennicze Niemców w Polsce / Dokumentations- und Ausstellungszentrum der Deutschen in Polen działające przy Bibliotece Wojewódzkiej w Opolu

W 2020 r. podjęłam współpracę z Centrum, której celem była realizacja wyznaczonych zadań w zakresie przygotowania wystawy stałej „Niemcy w Polsce – historia i teraźniejszość / Die Deutschen in Polen – Geschichte und Gegenwart”, do której opracowałam teksty dotyczące relacji polsko-niemieckich po zakończeniu II wojny światowej, umieszczone docelowo w prezentowanej w obrębie całej wystawy osi czasu. Miejsce prezentacji wystawy: Centrum Dokumentacyjno-Wystawiennicze Niemców w Polsce w Opolu, wystawa stała zrealizowana przy współfinansowaniu niemieckiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Budowy i Ojczyzny i Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz polskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Wystawa otwarta została w listopadzie 2022.

5.3.3. Instytut Śląski w Opolu

W latach 2021–2022 uczestniczyłam w projekcie naukowo-badawczym Instytutu Śląskiego w Opolu i Biblioteki Śląskiej w Katowicach „Kresowianie na Śląsku po 1945 roku”, którego celem jest (projekt jest nadal realizowany) przygotowanie haseł tematyczno-problemowych i biografii osób o kresowym rodowodzie do „Leksykonu Kresowego”. Projekt ma na celu popularyzację wiedzy na temat historii Kresów Wschodnich II RP. Opracowane przeze mnie hasła, tj. Muzeum Górnos Śląskie w Bytomiu (w kontekście struktury muzeum i kolekcji kre-

sowych), Pomnik Ofiar Kaźni na Wzgórzach Wuleckich w Bytomiu, Tadeusz Ceypek, Kazimierz Moździerz, Stanisław Toegel, zostały udostępnione w internetowej wersji elektronicznej: <https://instytutslaski.pl/leksykon-kresowanie-na-slasku-po-1945-r/>.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

6.1. Projekty wystawiennicze

W latach 2014–2023 zrealizowałam, poza przedsięwzięciami wymienionymi w pkt. II.9.1–9.3 „Wykazu osiągnięć” w ramach projektów międzynarodowych, kilkanaście wystaw autorskich, jako kurator, współkurator oraz autor materiałów popularyzatorskich, w tym w charakterze autorki i redaktorki publikacji popularnonaukowych towarzyszących ekspozycjom oraz autorki materiałów edukacyjnych do wymienionych wystaw, przygotowanych w ramach zadań statutowych w macierzystej placówce tj. Muzeum Górnośląskim w Bytomiu, a także we współpracy z placówkami muzealnymi i instytucjami kultury w kraju i zagranicą. Zrealizowane projekty wystawiennicze miały charakter popularyzatorski, skierowane były do szerokiego grona odbiorców, w tym również młodzieży szkół ponadpodstawowych, studentów placówek akademickich w regionie, uczestników Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz grup osób ze szczególnymi potrzebami (głównie do osób niedowidzących i niedosłyszących). Ekspozycje przygotowane zostały jako ważny, zrealizowany z myślą o szeroko definiowanej społeczności regionu oraz spoza regionu, element składowy powziętych przeze mnie projektów naukowo-badawczych lub jako samodzielne koncepcje wystawiennicze, w tym uwzględniające promocję i popularyzację rocznic doniosłych wydarzeń historycznych, problemów związanych z kulturą pamięci w kontekście historii lokalnej, biografiami osób zasłużonych w połączeniu z ich działalnością lub twórczością oraz popularyzacją kolekcji muzealnych o szerokiej tematyce.

6.1.1. Wystawa czasowa „Lasowice – obóz dwóch reżimów” (wystawa autorska; współkurator wystawy i współautorka scenariusza, wspólnie z dr. Krzysztofem Gwoździem z Muzeum w Tarnowskich Górach). Miejsce prezentacji: Muzeum w Tarnowskich Górach. Czas trwania wystawy: październik 2013 – styczeń 2014.

Wystawa, w której realizacji brałam udział, przygotowana została w ramach dwóch projektów: 1. naukowo-badawczego „Obozy w dwóch reżimach. Lasowice jako przykład nazistowskiego i komunistycznego systemu obozowego na Górnym Śląsku” oraz 2. projektu filmowego pt. *A Camp under two Regimes: Traces of Remembrance of Lasowice / Ein Lager unter zwei Regimen. Spuren der Erinnerung an Lasowice / Obóz w dwóch reżimach. Ślady pamięci o Lasowicach*, będącego efektem finalnym udziału w europejskich warsztatach historycznych „WAR, POST WAR, COLD WAR”, organizowanych przez Europejski Uniwersytet Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. Film powstał we współpracy z dr. Krzysztofem Gwoździem, Alicją Schatton i Isabel Theiler, jego założenia omówiono w pkt. 6.2.1 „Autoreferatu”. Wystawę „Lasowice – obóz w dwóch reżimach”, przygotowaną w Muzeum w Tarnowskich Górach, realizowałam jako pracownik Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu. Moje zadanie polegało na przygotowaniu wspólnie z dr. Krzysztofem Gwoździem

scenariusza wystawy, opracowaniu tekstów komentarza historycznego, wyborze obiektów ze zbiorów Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu prezentowanych na ekspozycji oraz dokonaniu ich opisu.

Wystawa miała na celu opracowanie (odtworzenie) historii komand roboczych w latach II wojny światowej oraz obozu pracy (przesiedleńczego) okresu powojnia, jaki funkcjonował w Lasowicach, dzielnicy Tarnowskich Gór. W utworzonym podczas wojny komandzie internowano Żydów, od 1941 roku także jeńców sowieckich i brytyjskich ze Stalagu VIII D (potem VIII B) Teschen i Stalagu VIII B i 318/VIII F (potem 344) Lamsdorf, którzy pracowali w przy budowie trakcji kolejowej i w zakładach przemysłowych. Po zakończeniu wojny w Lasowicach izolowano Górnoszlazaków, którzy mieli zostać wysiedleni do Niemiec. Likwidacja obozu przesiedleńczego nastąpiła w listopadzie 1945 roku. Zwieńczeniem prac nad wystawą była organizacja Konferencji Naukowej pt. „Obozy w dwóch reżimach. Lasowice jako przykład nazistowskiego i komunistycznego systemu obozowego na Górnym Śląsku” (Tarnowskie Góry, 10 października 2013), zorganizowanej przez Muzeum w Tarnowskich Górach, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu oraz Instytut Pamięci Narodowej – Oddział w Katowicach. W trakcie konferencji wygłosiłam dwa referaty, które zostały opublikowane w materiałach pokonferencyjnych, zamieszczonych w „Roczniku Muzeum w Tarnowskich Górach”:

- J. Lusek, *Obozy pracy przymusowej dla Żydów na Górnym Śląsku. Lager Tarnowitz w relacjach świadków*, „Rocznik Muzeum w Tarnowskich Górach” 2013, t. 4, s. 5–27
- J. Lusek, *Praca przymusowa jeńców wojennych w Tarnowskich Górach i powiecie tarnogórskim/tarnogórsko-bytomskim w czasie II wojny światowej*, „Rocznik Muzeum w Tarnowskich Górach” 2013, t. 4, s. 28–56.

6.1.2. Wystawa czasowa „Od kramu aptecznego do apteki. Z historii opolskich aptek (I poł. XVI – I poł. XX wieku)” (wystawa autorska; autorka scenariusza i tekstów wystawy, kuratorka dr Bogna Szafraniec), współfinansowana przez Konsulat Republiki Federalnej Niemiec w Opolu. Miejsce prezentacji: Muzeum Śląska Opolskiego. Czas trwania wystawy: kwiecień – wrzesień 2014.

Wraz z rozwojem dyspozycyjnej funkcji Opola następował wzrost demograficzny oraz coraz większe zapotrzebowanie na świadczenie wielu usług, m.in. w zakresie opieki medycznej, co miało również wpływ na rozwój aptekarstwa. Moje zadanie w projekcie polegało na przeprowadzeniu kwerend archiwalnych (Archiwum Państwowe w Opolu i Wrocławiu), celem przygotowania tekstów komentarza historycznego do ekspozycji. Wystawa miała na celu ukazanie etapów historii opolskiego aptekarstwa, poczynając od XIV wieku, tj. od utworzenia kramu aptecznego. poprzez nadanie przywileju na prowadzenie pierwszej miejskiej apteki przez Izabelę Jagiellonkę w XVI w., po zaprezentowanie działalności kolejnych powstających w mieście poza Apteką Miejską zakładów, tj. Apteki Jezuickiej (XVII w.), Apteki pod Lwem, Apteki pod Koroną, Apteki Szpitalnej przy Szpitalu św. Wojciecha (XIX w.), Apteki Germania, Apteki Mariackiej, Apteki Eichendorffa i Apteki Mikołowskiej (I poł. XX w.). Podczas wernisażu wystawy wygłosiłam wykład, ukazujący rozwój opolskich aptek w rozwoju perspektywicznym.

- 6.1.3. Wystawa czasowa „Stary Bytom” (wystawa autorska; współkuratorka wystawy i współautorka scenariusza, we współpracy z Maciejem Droniem). Miejsce prezentacji: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu. Czas trwania wystawy: maj – sierpień 2014.

Wystawa zrealizowana została z okazji jubileuszu 760. rocznicy otrzymania przez Bytom praw miejskich. Ekspozycja, której treść stanowił wybór fotografii miasta przełomu XIX i XX wieku, miała na celu odtworzenie historii Bytomia poprzez pokazanie przykładów miejskiej tkanki architektonicznej oraz biografii osób związanych z poszczególnymi kamienicami (funkcja użytkowa, prawa własnościowe, ciągłość zabudowy w kontekście trwałości tkanki architektonicznej). Moje zadanie w projekcie polegało na doborze fotografii i obiektów tworzących wystawę, we współpracy ze współkuratorem, opisie tychże, opracowaniu dłuższych tekstów komentarzy umieszczonych w przestrzeni wystawy i punktach multimedialnych oraz doborze dostępnych w literaturze relacji i wspomnień mieszkańców Bytomia przełomu wieków. Podczas trwania wystawy realizowałam autorskie oprowadzania kuratorskie po ekspozycji, połączone ze spacerami po mieście, celem weryfikacji stopnia zachowa prezentowanej na fotografiach tkanki architektonicznej i pierwotnych funkcji budynków.

- 6.1.4. Wystawa czasowa „Historia PRL-u w plakacie. W rocznicę wydarzeń 1989 roku” (wystawa autorska; współkuratorka wystawy i współautorka scenariusza, we współpracy z Maciejem Droniem). Wystawa pod honorowym patronatem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego. Miejsce prezentacji: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu. Czas trwania wystawy: czerwiec – wrzesień 2014.

Wystawa została zrealizowana z okazji jubileuszu 25. rocznicę wyborów do Sejmu kontraktowego. Jej celem była próba uchwycenia problemów o charakterze społecznym, politycznym i gospodarczym oraz próba odpowiedzi na pytanie jak żyło społeczeństwo do 1989 roku, przez pryzmat plakatów z lat 1945–1989, które zostały zaprezentowane w wyborze 55 obiektów ze zbiorów Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Moim zadaniem w projekcie był dobór plakatów i obiektów, we współpracy z Maciejem Droniem, opis tychże, opracowanie dłuższych tekstów komentarzy zamieszczonych w przestrzeni wystawy oraz przygotowanie tekstu do folderu wystawy. Podczas trwania ekspozycji realizowałam autorskie oprowadzania kuratorskie.

Strony internetowe informujące o realizacji projektu:

<https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/swieto-wolnosci/aktualnosci/w-bytomiu-wystawa-historia-prl-u-w-plakacie.22908>
<https://culture.pl/pl/wydarzenie/historia-prl-u-w-plakacie>

- 6.1.5. Wystawa czasowa „Tadeusz Ceypek – lekarz i artysta” (wystawa autorska; autorka scenariusza, kuratorka wystawy). Miejsce prezentacji: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu. Wystawa pod honorowym patronatem Śląskiej Izby Lekarskiej w Katowicach. Czas trwania wystawy: lipiec – sierpień 2014.

Wystawa dedykowana była prof. Tadeuszowi Ceypkowi, jednemu z twórców powojennej śląskiej szkoły laryngologicznej, w 90. rocznicę śmierci. Pozostawił po sobie ponad 170 kadrów, które przechowywane są w zbiorach Działu Historii Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Stanowią dokument lat 30. XX w., ukazując piękno Tatr i Czarnohory oraz zabudowę przedwojennego Lwowa. Moim zadaniem w projekcie było dokonanie wyboru fotografii pre-

zentowanych na wystawie oraz dokonanie ich opisu i przygotowanie folderu popularyzującego biografię prof. Tadeusza Ceyepka i zachowany zbiór. Wernisażowi ekspozycji towarzyszyła sesja poświęcona prof. Tadeuszowi Ceypkowi, podczas której prelegenci przedstawili jego sylwetkę w odsłonach społecznej i zawodowej. Sesja była wynikiem zainicjowanej przeze mnie współpracy Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu ze Śląską Izbą Lekarską. Po zakończeniu wystawy, w ramach współpracy ze Śląską Izbą Lekarską została przygotowana i wydana biografia prof. Tadeusza Ceyepka, otolaryngologa ze Lwowa – J. Lusek, (we współpracy z dr Marią Kempą), *Tadeusz Ceypek (1904–1990). Portret z okrucichów wspomnień*, Katowice 2015, ISBN 978-83-931223-4-9, ss. 167.

- 6.1.6. Wystawa czasowa „Z aparatem w rękę. Świat oczyma Paula Rothera” (wystawa autorska; autorka scenariusza, współkuratorstwo wystawy, we współpracy z dr. Waldemarem Żyłą i Maciejem Droniem). Miejsce prezentacji wystawy: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu. Czas trwania wystawy: maj – wrzesień 2016.

Wystawa obejmowała wybór kilkudziesięciu fotografii, z ponad 400 zachowanych, znajdujących się w prywatnych zbiorach rodzin Rother, Nowrot i Żyła. Unikatowy i nieprezentowany wcześniej materiał, ukazywał ludzi w pracy i sytuacjach dnia codziennego oraz piękno śląskich krajobrazów i architektury. Powstałe zdjęcia stanowiły świadectwo pasji fotograficznej Paula Rothera, prostego kowala spod Bytomia – pasji poznawania ludzi i otaczającej ich rzeczywistości. Moje zadanie w projekcie polegało na wyborze prezentowanych na ekspozycji fotografii oraz obiektów uzupełniających wystawę, jak również przygotowaniu opisów fotografii i tekstów komentarza historycznego. Zajmowałam się również kontaktem z mediami (TVP Kultura, TVP Info, TVP 3 Katowice, Wochenblatt).

Wystawie towarzyszył program oprowadzań kuratorskich, w którym aktywnie uczestniczyłam. Po zakończeniu wystawy, we współpracy z Domem Współpracy Polsko-Niemieckiej w Opolu, wydano album J. Lusek, M. Droń, W. Żyła, *Śląskie światy. Fotografie Paula Rothera / Schlesische Welten. Fotografien von Paul Rother*, Bytom 2018, ISBN 978-83-65786-22-7, ss. 184. 193. Publikacja opatrzona została przypisami i wstępem historycznym mojego autorstwa, s. 15–33 (w języku polskim) i s. 35–53 (w języku niemieckim).

- 6.1.7. Wystawa czasowa „Dar Samuela Hirscha” (pokaz autorski; autorka tekstów, tłumaczeń materiałów archiwalnych, koncepcji aranżacji wystawy; współkuratorstwo wystawy, we współpracy z Leszkiem Jodlińskim), Muzeum Górnośląskie w Bytomiu. Czas trwania wystawy: październik 2016.

Wystawa stanowiła pokaz jednego obiektu i dokumentów związanych z historią żydowskiej rodziny Hirschów osiadłej w Bytomiu. Skromna kipa z czarnego aksamitu, własność Samuela Franza Hirscha, członka chóru przy synagodze w Bytomiu, związana była z wydarzeniami „nocy kryształowej” w Niemczech, stanowiąc symboliczny przykład losu Żydów u progu II wojny światowej. W 1937 roku nestor rodziny – Martin Hirsch – zdecydował o wysłaniu żony z dwójką dzieci do Palestyny. Sam zaś z najstarszym synem pozostał w mieście. Na zgłiszczach zniszczonej w listopadzie 1938 roku bytomskiej synagogi odnalazł kipę Samuela. Zabrał ją do obozu w do Buchenwaldzie, następnie do Palestyny. W 1994 roku Samuel Hirsch przekazał ją muzeum, z zamysłem, żeby przypominała kolejnym pokoleniom o przedwojen-

nej żydowskiej społeczności bytomskich Żydów i stanowiła przestrożę dla kolejnych pokoleń, mając w pamięci czas Zagłady. Moje zadanie w projekcie polegało na opracowaniu aranżacji wystawy, przygotowaniu obiektów (egodokumentów, ich przetłumaczeniu na język polski) oraz przygotowaniu tekstów komentarza historycznego na wystawę. W 2017 roku w Muzeum Górnos Śląskim w Bytomiu odbył się pokaz „Kresowe judaika z Żydowskiego Domu Modlitwy w Bytomiu” (pokaz autorski, kuratorka pokazu), podczas którego zaprezentowano judaika po zlikwidowanym Żydowskim Domu Modlitwy w Bytomiu, które zostały przekazane w darze muzeum przez Gminę Żydowską w Katowicach. Miejsce pokazu: Muzeum Górnos Śląskie w Bytomiu. Czas trwania pokazu: listopad – grudzień 2017. Te dwie czasowe wystawy stały się inspiracją dla podjęcia polsko-niemieckiego projektu naukowo-badawczego „Ślad pokoleń. Od synagogi do Żydowskiego Domu Modlitwy w Bytomiu / Jüdische Spuren. Von der Synagoge zum Gebetshaus in Beuthen” (omówiony został szczegółowo w pkt. II.9.3), którego byłam koordynatorem merytorycznym.

- 6.1.8. Wystawa stała „Historia Wzgórza Świętej Małgorzaty w Bytomiu” (wystawa autorska; współautorka wystawy, w tym plansz tekstowych, we współpracy z dr. Waldemarem Żyłą i Maciejem Droniem). Miejsce prezentacji: teren przed kościołem pw. św. Małgorzaty w Bytomiu. Otwarcie wystawy: 23 lipca 2017 r.

Wystawa miała na celu udokumentowanie historii najstarszej zachowanej w Bytomiu osady i miejsca kultu od średniowiecza po czasy współczesne. Została przygotowana z myślą o osobach zainteresowanych historią miejsca i pielgrzymach, a także przewodnikach lokalnych oddziałów PTTK, realizujących w Bytomiu oprowadzania przewodnickie. Moje zadanie w projekcie polegało na opracowaniu projektu wystawy, wybranych plansz komentarza historycznego oraz doborze towarzyszącego planszom materiału ikonograficznego. Wystawa została zrealizowana dzięki wsparciu Urzędu Miasta Bytomia.

- 6.1.9. Wystawa czasowa z okazji obchodów 500. lecia Reformacji „Radą i czynem. Luteranie w Bytomiu w XIX i XX wieku” (wystawa autorska; autorka koncepcji aranżacji wystawy, współautorka scenariusza, kurator wystawy Maciej Droń). Miejsce prezentacji: Muzeum Górnos Śląskie w Bytomiu. Czas trwania wystawy: październik 2017 – styczeń 2018.

W latach 2016–2017 byłam koordynatorem muzealnego projektu naukowo-badawczego „Ewangelicy na Górnym Śląsku. Bytom”, w ramach którego zrealizowano m.in. wystawę, we współpracy z parafiami ewangelickimi w Bytomiu, Miechowicach i Tarnowskich Górach. Bytom stanowił na przestrzeni wieków jeden z najprężniej działających ośrodków społeczności ewangelickiej na Górnym Śląsku. Jej obecność i zaangażowanie w środowisku lokalnym zaznaczyły się przede wszystkim na przełomie XIX i XX wieku. W projekcie, poza koordynacją prac dotyczących przygotowania wystawy i opracowania wybranych tekstów umieszczonych w przestrzeni ekspozycji zajmowałam się pracami redakcyjnymi nad monografią naukową pt. *UMBRA TRANSIT LUX PERMANET. Ewangelicy na Górnym Śląsku na przestrzeni wieków*, red. J. Lusek, Bytom 2017, ISBN 978-83-88880-93-3, ss. 602, do której przygotowałam ponadto trzy teksty: *Historia powstania Domu Parafii Ewangelickiej w Bytomiu*, s. 66–85; *Lubrichowie – śladami rodziny śląskich kompozytorów*, s. 376–400; *Dzieje ewange-*

lickich placówek przygotowania nauczycieli w Kluczborku do 1926 roku, s. 460–486. Koordynowałam ponadto muzealne „Muzyczne Spotkania wokół Róży”, podczas których prezentowana była muzyka organowa kompozytorów ewangelickich, tworzących w XIX i XX wieku na Górnym Śląsku, do których przygotowywałam słowa komentarza. Prowadziłam koncerty w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu oraz kościołach ewangelickich w Bytomiu, Miechowie, Katowicach, Zabrze i Wiśle (*Od Bacha do Händla. Muzyka nieba*, wrzesień–grudzień 2017), Zwieńczeniem tychże było przygotowanie profesjonalnej płyty pt. *Wierzyć mię, Panie ucz... Muzyka organowa śląskich kompozytorów ewangelickich / Lehre mich Glauben, Herr... Orgelmusik schlesischer Komponisten evangelischen Glaubens*, z utworami Adolfa Friedricha Hessego, Fritza Lubricha, ks. Adama Hławiczki i Jana Gawlasa, w wykonaniu Tomasza Płocha (Ars Sonora 2017). Zajmowałam się redakcją wydawnictwa towarzyszącego płycie CD (ss. 18), do którego przygotowałam również tekst *Organy w Kościele Pokoju w Zabrze*, s. 16; *Die Orgel in der Friedenskirche in Zabrze*, s. 17.

6.1.10. Wystawa czasowa z okazji 100 rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości „100x100. Nasze Stulecie” (wystawa autorska; autorka scenariusza wystawy, kuratorka wiodąca wystawy). Miejsce prezentacji wystawy: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu. Czas trwania wystawy: maj – grudzień 2018.

Rok 1918 był wyjątkowy w historii Polski odzyskującej niepodległość, brzemienisty w skutki, jeśli chodzi o losy Górnego Śląska, który do momentu rozwiązania problemu granicy polsko-niemieckiej stanowił teren sporny. Celem projektu było opisanie stulecia (1918–2018) z perspektywy przeciętnego człowieka i otaczających go artefaktów. Ekspozycja obejmowała wybór 100 obiektów ze zbiorów Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Moje zadanie w projekcie polegało na koordynacji i nadzorowaniu prac zespołu kuratorskiego, wyborze obiektów reprezentatywnych dla Działu Historii, opisie artefaktów umieszczonych w przestrzeni wystawy oraz realizacji 15 autorskich oprowadzań kuratorskich w trakcie trwania ekspozycji. Wystawie towarzyszyła publikacja popularnonaukowa, którą redagowałam – *100x100. Nasze Stulecie*, red. J. Lusek, Bytom 2018, ISBN 978-83-65786-14-2, ss. 436. W publikacji ukazały się ponadto teksty mojego autorstwa: *Podążając śladami rzeczy. Wprowadzenie do wystawy* (s. 29–32); „*Waffenstillstand*” – koniec wojny (s. 36–38); *Za bohaterstwo i zasługi...* (s. 76–79); *Wizyta pana generała* (s. 82–85); *Kobiety górnośląskie – wytrwale i niezłomne* (s. 102–105); *Szklany wazon od konsula* (110–112); *Z książkami pod pachą* (s. 134–136); *Koncert Hubermana w Bytomiu* (s. 150–153); *Historia z okruszków pamięci* (s. 204–207); *Historia wryta w ceglach* (s. 228–230); „*Kinderfront*” – na zapleczu II wojny światowej (s. 232–234); *Koniec wojny według Stanisława Toegla* (s. 236–238); *Listy bez koperty* (s. 258–260); *Plon niesiemy plon, w gospodarza dom...* (s. 268–270); *Czar dwóch kółek* (s. 312–314; we współpracy z Małgorzatą Kłych); *Niech się święci... 22 lipca* (s. 324–326); *Za czym kolejka ta stoi* (s. 412–414); *W kaburze starego metaniarza* (s. 426–428).

6.1.11. Wystawa czasowa „Kazimierz Kutz. Życie między kadrami” (wystawa autorska; autorka scenariusza, kuratorka wystawy). Miejsce prezentacji wystawy: Muzeum Górnośląskie w Bytomiu. Czas trwania wystawy: luty – kwiecień 2019.

Kazimierz Kutz należał do grona najwybitniejszych polskich reżyserów filmowych, teatralnych i telewizyjnych, był niekwestionowanym współtwórcą polskiej szkoły filmowej. Był

scenarzystą, pedagogiem, publicystą i pisarzem, związanym i nieodłącznie kojarzonym z Górnym Śląskiem. Dedykowana mu wystawa miała na celu podsumowanie bogatego dorobku filmowego artysty. Przedstawiono na niej unikatowe fotografie, dokumentujące pracę reżysera na kilkunastu planach filmowych. Moim zadaniem w projekcie było dokonanie wyboru prezentowanych na ekspozycji kadrów z filmów zrealizowanych przez Kazimierza Kutza, w oparciu o kwerendy w zbiorach Filмотeki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego oraz Studia Filmowego „KADR” i kolekcjach prywatnych, opracowanie opisów tychże, ponadto przygotowanie tekstów umieszczonych w przestrzeni ekspozycji oraz tekstu do folderu wystawy.

6.1.12. Wystawa multimedialna „Cugiem, banką, autem i na kole... Środki transportu w okresie powstań śląskich i plebiscytu w zbiorach fotograficznych Muzeum Górnos Śląskiego”, (wystawa autorska; autorka prezentacji i komentarzy historycznych). Miejsce prezentacji wystawy: przestrzeń Międzynarodowego Dworca Autobusowego w Katowicach (luty – kwiecień 2022).

Prezentacja obejmowała ok. 100 fotografii okresu powstań śląskich i plebiscytu, powstałych w latach 1919–1921, odnoszących się do środków transportu, wykorzystywanych w trakcie zbrojnych zrywów, tj. transportu kolejowego – pociągów sanitarnych, pancernych i osobowych; transportu kołowego – samochodów pancernych, samochodów dostawczych, samochodów osobowych, tramwajów elektrycznych, rowerów; transportu z wykorzystaniem siły zwierząt – wozów drabiniastych. Moim zadaniem w projekcie było dokonanie wyboru prezentowanych na ekspozycji fotografii, opracowanie prezentacji graficznej tychże, ponadto opracowanie komentarza historycznego w formie słowa pisanego i mówionego.

6.1.13. Wystawa czasowa „W sakiewce i w portfelu. Z dziejów pieniądza dawnego i współczesnego” (autorka koncepcji aranżacji wystawy, autorka ścieżki edukacyjnej do wystawy, autorka kart pracy dla dzieci i młodzieży szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych, kuratorka: dr Agata Bryłka-Jesionek). Miejsce prezentacji wystawy: Muzeum Górnos Śląskie w Bytomiu. Czas trwania wystawy: maj 2023 – styczeń 2024.

Celem wystawy, zorganizowanej z okazji jubileuszu 550. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, była popularyzacja wiedzy z zakresu historii pieniądza, technik menniczych oraz kolekcjonerstwa numizmatycznego. Na ekspozycji zaprezentowano ponad 100 obiektów, w tym monet, banknotów oraz niemonetarnych środków płatniczych, pochodzących ze zbiorów Muzeum Górnos Śląskiego w Bytomiu oraz obiektów uzupełniających, tj. sakiewki, portmonetki czy plakaty z wystaw numizmatycznych. Moim zadaniem w projekcie było dokonanie wyboru prezentowanych na ekspozycji, wspólnie z kuratorką tejże – dr Agatą Bryłką-Jesionek. Zajmowałam się ponadto przygotowaniem kart pracy do ścieżki edukacyjnej, obejmującej zagadnienia związane z biografią Mikołaja Kopernika, historią ekonomii i ekonomiki oraz historią bankowości.

6.2. Konsultacje historyczne filmów edukacyjnych i dokumentalnych, widowisk słowno-muzycznych, udział w tychże w charakterze eksperta

6.2.1. *A Camp under two Regimes: Traces of Remembrance of Lasowice / Ein Lager unter zwei Regimen. Spuren der Erinnerung an Lasowice / Obóz w dwóch reżimach. Ślady pamięci o Lasowicach*, reż. Alicja Schatton i Isabel Theiler.

Film wieńczył projekt zrealizowany w ramach europejskich warsztatów historycznych zatytułowanych „WAR, POST WAR, COLD WAR”, organizowanych przez Europejski Uniwersytet Viadrina we Frankfurcie nad Odrą, odbywających się pod auspicjami Fundacji „Pamięć, Odpowiedzialność, Przyszłość” w 2013 roku. Celem przygotowanego obrazu było odtworzenie losów osadzonych w obozie w Lasowicach w latach II wojny światowej, tj. ludności żydowskiej, jeńców brytyjskich i sowieckich, a także uznanych za Niemców Górnoślązaków w okresie wczesnego powojnia, w oparciu o wspomnienia żyjących świadków okresu II wojny światowej – mieszkańców Lasowic, Miasteczka Śląskiego i Tarnowskich Gór; jak też zachowanych dokumentów m.in. w The National Archives w Londynie oraz archiwum Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu. Film, którego premiera odbyła się w styczniu 2013 roku prezentowany był również w trakcie trwania wystawy „Lasowice – obóz dwóch reżimów”, zrealizowanej przeze mnie we współpracy z dr. Krzysztofem Gwoździem, w Muzeum w Tarnowskich Górach (omówionej w pkt. 6.1.1 „Autoreferatu”). Wspólnie z dr. Krzysztofem Gwoździem byłam konsultantem merytorycznym filmu i współautorką scenariusza.

6.2.2. *Stalag VIII A Görlitz. Historia i teraźniejszość*, Gmina Zgorzelec.

Film popularyzował wiedzę na temat historii Stalagu VIII A Görlitz. Przygotowany został z okazji otwarcia Europejskiego Centrum Edukacyjno-Kulturalnego Zgorzelec–Görlitz w 2015 roku. Wzięłam udział w filmie w charakterze eksperta.

6.2.3. *Heinrich Schulz-Beuthen. Chłopiec z Bytomia*, scenariusz Anna Rak, Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, 2015.

Film został przygotowany w ramach projektu „Heinrich Schulz-Beuthen. Życie – twórczość – inspiracje / Heinrich Schulz-Beuten. Leben – Lebenswerk – Inspirationen” (omówionego w pkt. II.9.2 „Wykazu osiągnięć”), realizowanego w Muzeum Górnośląskim w latach 2014–2015. Jego celem była popularyzacja postaci kompozytora z Bytomia – Heinricha Schulza-Beuthena, z kręgu Franza Liszta i Richarda Wagnera, z okazji przypadającej w 2015 roku 100. rocznicy jego śmierci. Byłam konsultantem merytorycznym filmu, jak również autorką fragmentów tekstów dedykowanych kompozytorowi.

Film został zamieszczony na podstronie strony internetowej Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu: <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=uXjcSNKu8Qc>

6.2.4. *Ewangelicy w Bytomiu w XIX i XX wieku*, reż. Alicja Schatton, Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, 2017.

Film został zrealizowany z okazji jubileuszu 500-lecia Reformacji, w ramach projektu Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu poświęconego lokalnej odśłonie historii społeczności ewangelickiej, którego byłam koordynatorką (projekt omówiono w pkt. 6.1.9 „Autoreferatu”). Jego celem było pokazanie miejsc związanych ze społecznością ewangelicką w Bytomiu w kontekście historycznym i współczesnym (kościół ewangelicki, cmentarz, budynki użyteczności publicznej), jak również osób wywodzących się ze środowiska ewangelickiego, które na trwa-

łe wpisały się w jego historię. Byłam konsultantem merytorycznym filmu, wzięłam w nim również udział w charakterze eksperta.

6.2.5. *Historia i teraźniejszość. EC Szombierki*, reż. Alicja Schatton, Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, 2018.

Film został zrealizowany z okazji Europejskich Dni Dziedzictwa w roku 2018. Prezentuje historię miejsca, swoistego *genius loci*, z punktu widzenia pracowników, którzy je współtworzyli. Film poświęcono losom jednej z największych elektrowni (potem elektrociepłowni) w Europie, która rozpoczęła działalność w 1920 roku. Jego celem było pokazanie obiektu w kontekście historycznym i społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem konieczności zachowania architektonicznej perły na Szlaku Zabytków Techniki dla kolejnych pokoleń. Byłam konsultantem merytorycznym filmu, wzięłam w nim również udział w charakterze eksperta. Film otrzymał wyróżnienie podczas IX Międzynarodowego Festiwalu Filmów Historycznych i Wojskowych w Warszawie od polskojęzycznej telewizji FMT na Litwie (2018).

6.2.6. *Józefa Bramowska. Senatorka ze Śląska*, Regionalny Instytut Kultury w Katowicach / IPN Oddział Katowice, 2019.

Film został poświęcony Józefie Bramowskiej, działaczce społecznej i plebiscytowej, uczestniczce trzeciego powstania śląskiego, członkini Towarzystwa Kobiet [potem Polek]. W latach dwudziestolecia międzywojennego była dwukrotnie wybrana do Senatu RP. Wzięłam udział w filmie w charakterze eksperta.

6.2.7. *5 kobiet Sejmu Śląskiego*, reż. Maciej Marmola, Kamil Niesłony, Stowarzyszenie Szlakiem Kobiet, Filmowa Encyklopedia Powstań Śląskich, 2019.

Film poświęcony został posłankom na Sejm Śląski w latach międzywojnia. W pracach czterech kadencji tegoż wzięło udział zaledwie pięć kobiet. Janina Omańkowska i Bronisława Szymkowiakówna były posłankami I kadencji. Maria Gruchlikowa była posłanką II kadencji, a Elżbieta Korfantowa i Maria Kujawska sprawowały poselstwo w kadencji III. Wzięłam udział w filmie w charakterze eksperta, prezentując postać dr Marii Kujawskiej – lekarki.

6.2.8. *Filip Robota – portret bez retuszu*, reż. Joanna Cebula, Wojciech Dominiak, Muzeum Ziemi Prudnickiej, 2020.

Film zadedykowano związanemu z Prudnikiem nauczycielowi szkół powszechnych w Wielkopolsce i na Śląsku, dziennikarzowi, autorowi „Małego śpiewaka czyli zbioru pieśni dla szkół polskich” – Filipowi Robocie. Wzięłam udział w filmie w charakterze eksperta, udzielając wypowiedzi na temat struktury i rozwoju szkolnictwa niemieckiego i polskiego na Górnym Śląsku, aktywistów propagujących nauczanie w języku polskim, prasy i publikacji dla ludu, ukazujących się w języku polskim na Górnym Śląsku w XIX i XX wieku.

6.2.9. *Dwa światy. Od synagogi do Żydowskiego Domu Modlitwy w Bytomiu*, reż. Alicja Schatton, Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, 2021.

Motyw wiodący filmu – dwa światy – zdefiniowano w filmie jako ściśle związany ze światem realnym, materialnym, w którym funkcjonujemy oraz ze światem minionym. Poprzez sięganie do wielowątkowej historii miasta obecność przedstawicieli społeczności żydowskiej w spo-

leczno-gospodarczym życiu Bytomia, w szeregach miejskiego establishmentu (jako członków stowarzyszeń i towarzystw, donatorów fundacji stypendialnych i inspiratorów akcji charytatywnych i pomocowych) czy bytomskiego samorządu, wreszcie w szeregach mimowolnych bohaterów dramatycznych wydarzeń II wojny światowej i asymilacji w nowej, powojennej rzeczywistości – została pokazana przez pryzmat zachowanych relacji i wspomnień, materiałów archiwalnych, swoistych „spotkań” z miejscami ważnymi, takimi jak np. cmentarz żydowski, a także śladów zachowanych w urbanistyczno-architektonicznej substancji miasta. Film powstał w ramach projektu „Ślad pokoleń. Od synagogi do Żydowskiego Domu Modlitwy w Bytomiu”, realizowanego przeze mnie w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu, we współpracy z Oberschlesisches Museum w Ratingen w latach 2020–2021 (omówionego w pkt. II.9.3 „Wykazu osiągnięć”). Wzięłam w nim udział jako konsultant merytoryczny, współautorka scenariusza oraz ekspert, udzielając wypowiedzi na temat osadnictwa Żydów w Bytomiu na przestrzeni wieków, ich marginalizowania społecznego w latach 30. i ich eksterminacji podczas II wojny światowej.

6.2.10. *Górny Śląsk 1919–1921. Fotopanorama*, reż. Krzysztof Glondys, TVP 2021.

Lata 1919–1921 stanowiły szczególny okres w dziejach Górnego Śląska, ze względu na ówczesne polityczne, propagandowe i wojskowe zmagania o państwową przynależność regionu. Czas powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku został dobrze udokumentowany w historiografii regionu, analizy wyrażone przez słowo pisane dopełniają setki zachowanych fotografii (w tym w zbiorach Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu), czemu sprzyjał zaawansowany poziom rozwoju techniki fotograficznej i jej powszechność. Film poprzez pryzmat wykonanych 100 lat wcześniej fotografii przywołuje, na nowo odczytane przez ekspertów biorących udział w filmie, wydarzenia i ich uczestników. W narrację wpleciono informacje o twórcach zdjęć, osobach je przechowujących i współczesnych badaczach, zajmujących się analizą ich treści. Byłam konsultantem merytorycznym filmu, wzięłam w nim również udział w charakterze eksperta, moim zadaniem było ponadto wsparcie twórców filmu w doborze materiału fotograficznego. Film otrzymał wyróżnienie za zdjęcia podczas Zamojskiego Festiwalu Filmowego „Spotkania z historią” (2022).

6.2.11. Seria historycznych filmów edukacyjnych pt. *Śląskie kobiety w powstaniach śląskich i plebiscycie*, reż. Wiesław Duda, Opolska Fundacja Filmowa OFFFilm i Instytut Śląski, 2022.

Seria filmowa została zainspirowana opracowanymi przeze mnie w 2019 roku wspomnieniami kobiet zawartymi w publikacji naukowej, wskazanej w „Wykazie osiągnięć” (pkt II.1.5), pt. *Zanim nastała Polska... Praca społeczna kobiet w okresie powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku. Wybór relacji*. Matki, żony, córki – kobiety, bohaterki odegrały w czasie powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku (1919–1921) raczej rolę drugo- niż pierwszoplanową. Kobiety były zaangażowane w organizacjach żeńskich, sokolskich czy śpiewaczych. Od 1919 r. były członkiniami Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska, pracowały w strukturach Czerwonego Krzyża na Śląsku, służąc w powstaniach m.in. jako sanitariuszki, pracowały aktywnie w Polskim Komisariacie Plebiscytowym w Bytomiu i w lokalnych komitetach plebiscytowych, nauczały języka polskiego i historii, organizowały podstawy górnośląskiego skau-

tingu, wreszcie działały charytatywnie. Poza autochtonkami w okresie powstań śląskich i bezpośrednio przed plebiscytem na Górny Śląsk przebyły setki kobiet z Wielkopolski, Mazowsza, Galicji oraz z głębi Niemiec. Filmowa seria całościowo obejmuje herstoryczny wycinek historii terenu spornego. Wyprodukowano następujące odcinki: *Swoje czy obce. Kobiecte stowarzyszenia na Górnym Śląsku*, *W imieniu języka polskiego*, *Polski Komisariat Plebiscytowy*, *III powstanie śląskie*, *Od Polskiego Sejmu Dzielnicowego do Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu*. Wzięłam udział w produkcji poszczególnych odcinków jako konsultant merytoryczny, współpracowałam w przygotowaniu scenariuszy oraz jako ekspert udzielający wypowiedzi. W 2023 roku odbyły się cztery spotkania promujące film, w których uczestniczyłam jako panelistka podczas debat i dyskusji towarzyszących pokazom (Opole, Instytut Śląski – 7 marca 2023; Bytom, Muzeum Górnośląskie – 22 marca i 11 maja 2023; Bogacica, Stowarzyszenie „Bogatalanta” – 27 kwietnia 2023; Opole, Instytut Śląski w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa – 12 września 2023; Warszawa, Muzeum Niepodległości – 21 września 2023).

6.2.12. *Mojeszowe dziedzictwo*, reż. Wiesław Duda, Opolska Fundacja Filmowa OFFFilm, 2022.

Losy żydowskich mieszkańców województwa opolskiego w jego obecnych granicach wpisane zostały w skomplikowaną historię Górnego Śląska (w tym ziem leżących w granicach obecnego województwa opolskiego). Na przełomie XIX i XX wieku zyskali oni wpływ na rozwój przemysłowy regionu, stawiając kolejne zakłady m.in. w Opolu czy Prudniku. Dynamiczny wzrost liczby ludności w lokalnych społecznościach żydowskich skutkował budową nowych, wspaniałych pod względem tkanki architektonicznej, synagog – miejsc modlitwy, nauki i spotkań. Lata 30., naznaczone galopującym pochodem narodowego socjalizmu, zepchnęły żydowskie społeczności na margines. W latach II wojny światowej społeczności żydowskie zostały zdziesiątkowane w myśl bezwzględnej polityki nazistowskiej. Po 1945 roku niewielu przedwojennych żydowskich mieszkańców powróciło na Górny Śląsk. Stopniowe przywracanie pamięci o żydowskich mieszkańcach Górnego Śląska rozpoczęto dopiero w wyniku zmian politycznych, jakie nastąpiły po 1989 roku. Wzięłam udział w pracach nad filmem jako konsultant merytoryczny.

6.2.13. *Tryptyk Górnośląski – Pamięć Ziemi*, insc. i reż. Karolina Widera, plenerowe widowisko słowno-muzyczne zrealizowane w ramach Metropolitarnych Obchodów 100. rocznicy III Powstania Śląskiego przez Górnośląsko-Zagłębiowską Metropolię (premiera: 25 czerwca 2021 roku).

Celem widowiska było przedstawienie historii okresu powstań śląskich i plebiscytu na Górnym Śląsku w swoistym dialogu z teraźniejszością regionu, w kontekście jego ciągłości historycznej. Miejszem prezentacji widowiska był bytomski rynek, graniczący z miejscem, gdzie do 1945 roku znajdował się hotel „Lomnitz”, w latach 1920–1921 siedziba Polskiego Komisariatu Plebiscytowego. Refleksja wyrażona poprzez słowo, śpiew i taniec, połączona z prezentacją oryginalnych fotografii czasu powstań, miała na celu wskazanie współczesnym obywatelom pamięci o trudnej historii niegdyś terenu spornego. Wzięłam udział w produkcji jako

konsultant merytoryczny, zajmowałam się również wyborem prezentowanych podczas widowiska fotografii tematycznych.

6.2.14. Seria popularyzatorskich filmów edukacyjnych z cyklu pt. *Zasłużeni. Bytomianie – Górnolązacy – Europejczycy*, reż. Marek Tylikowski, Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Niemców w Polsce – Oddział w Bytomiu, 2021–2023.

Seria filmowa przygotowana została w ramach projektu upamiętnienia postaci zasłużonych dla miasta i regionu, związanego z jubileuszem 770-lecia lokowania miasta Bytomia, który obchodzony będzie w 2024 roku. Wyprodukowano cztery odcinki: *Georg Brüning – wybitny Europejczyk* (2021); *Paul Jakisch – górnośląski budowniczy kościołów* (2022); *Franz Gramer – nauczyciel i kronikarz* (2023) oraz *Moritz Mannheimer – dobroczyńca ubogich i potrzebujących* (2023). Seria filmów edukacyjno-popularyzatorskich, w językach polskim i niemieckim, przygotowana została przez Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Niemców w Polsce – Oddział w Bytomiu, we współpracy z Muzeum Górnośląskim w Bytomiu, pod patronatem Konsulatu Republiki Federalnej Niemiec w Opolu. Wzięłam udział w produkcji poszczególnych odcinków jako konsultant merytoryczny, współpracowałam w przygotowaniu scenariuszy oraz jako ekspert-narrator udzielający wypowiedzi. W latach 2021–2023 odbyło się kilka spotkań promujących filmy, w których uczestniczyłam jako panelistka podczas debat i dyskusji towarzyszących pokazom (Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, bytomski i raciborski oddział Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego Niemców w Polsce, Centrum Dokumentacyjno-Wystawiennicze Niemców w Opolu, urzędy miejskie w Recklinghausen i Drohobyczu – miastach partnerskich Bytomia).

6.3. Udział w innych niewymienionych przedsięwzięciach popularyzujących naukę

W 2016 roku współpracowałam z Komisją Historyczną Śląskiej Izby Lekarskiej w projekcie dotyczącym tworzenia elektronicznej bazy lekarzy z Kresów Wschodnich, współtwórców śląskiej powojennej szkoły medycznej. Opracowałam 52 obszerne biogramy lekarzy z podaniem źródeł i literatury, według poniższej listy, które udostępnione zostały w przygotowanym stanowisku multimedialnym w przestrzeni Śląskiej Izby Lekarskiej: Adam Apathy, Tadeusz Ceypek, Tadeusz Ludwik Chorążak, Artur Aleksander Chwalibogowski, Klaudiusz Stanisław Ciubra, Stanisław Cwynar, Zbigniew Cygan, Jadwiga Czerwińska-Czerner, Adam Ćwikliński, Marian Drozd, Roman Drozd, Tadeusz Dwernicki, Władysław Marian Dziedzic, Albin Garbień, Józef Garbień, Marian Aleksander Garlicki, Andrzej Geisler, Marian Mieczysław Geisler, Mieczysław Filip Głowiński, Franciszek Józef Groer [Groër], Mieczysław Jankowski, Stanisław Januszkiewicz, Józef Japa, Stanisław Jóźkiewicz, Juliusz Kępski, Roman Kmickiewicz, Julian Kochanowski, Kazimiera Maria Krauss-Marxen, Jan Krocak, Franciszek Kumasza, Maria Irena Lachowicz, Henryka Ludmiła Langauer-Lewowicka, Witold Łobzowski, Jan Marian Masny, Roman Tadeusz Papée, Stanisław Podolecki, Stanisław Jan Prebendowski, Marian Stanisław Puchalik, Feliks Emil Rathouser [Jerzy Zieliński], Bohdan Romanowski, Czesław Bolesław Sadliński, Kazimierz Spett, Stefan Ślopek, Zbigniew Franciszek Tabęński, Jadwiga Wanda Teuchmann, Stanisław Totuszyński, Janina Walczak-Jarczyk, Roman Wawryk, Gabriel Wejsflog, Marian Hipolit Wolańczyk, Władysław Antoni Zaleski, Władysław Zderkiewicz. W ramach współpracy ze Śląską Izbą Lekarską została przygotowana i wydana biografia prof. Tadeusza Ceypka, otolaryngologa ze Lwowa – J. Lusek, (we

współpracy z dr Marią Kempą), *Tadeusz Ceypek (1904–1990). Portret z okrucichów wspomnień*, Katowice 2015, ISBN 978-83-931223-4-9, ss. 167.

6.4. Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego

Od 2021 roku jestem promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim mgr Magdaleny Pospieszałowskiej, realizującej temat rozprawy „Spotkać (nie)obecnych. Dziedzictwo powojennej społeczności żydowskiej w Bytomiu: projekt ścieżki dydaktycznej”, w ramach programu Doktorat Wdrożeniowy (realizowany w latach 2021–2024).

Pod moim kierunkiem powstały dwa teksty naukowe mgr Magdaleny Pospieszałowskiej, przygotowane w ramach prac nad doktoratem wdrożeniowym, tj.

- M. Pospieszałowska, *Postawy wobec lokalnej historii i kultury materialnej, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa żydowskiego. Wnioski z badań nad świadomością historyczną mieszkańców Bytomia*, [w:] *Ślad pokoleń. Żydowskie dziedzictwo kulturowe w Polsce*, red. J. Lusek, Bytom 2021, s. 243–272.
- M. Pospieszałowska, „Kierownik pociągu doradził nam, żebyśmy zostali w Bytomiu...” – geobiografie powojennych żydowskich mieszkańców Bytomia, [w:] Bytom. Rytm miasta, red. J. Lusek [tekst w druku].

W roku 2021 konsultowałam również przygotowaną przez doktorantkę publikację edukacyjną pt. M. Pospieszałowska, *Ślad pokoleń. Opowieści o bytomskich Żydach*, Bytom 2021, ISBN 978-83-65786-63-0, ss. 51. Dokonałam ponadto tłumaczenia tejże na język niemiecki – *Spur der Generationen. Die Geschichte der Juden von Bytom*, bearb. M. Pospieszałowska, Bytom 2021, ISBN 978-83-65786-63-0, ss. 51. Publikacja edukacyjna powstała w ramach kierowanego przeze mnie projektu naukowo-badawczego „Ślad pokoleń. Od synagogi do Żydowskiego Domu Modlitwy w Bytomiu”, realizowanego w Muzeum Górnos Śląskim w Bytomiu, we współpracy z Oberschlesisches Museum w Ratingen, latach 2020–2021 (omówionego w „Wykazie osiągnięć” pkt. II.9.3).

Pod moim kierunkiem mgr Magdalena Pospieszałowska realizuje w 2023 roku projekt muzealny „Uwaga na dziedzictwo”, we współpracy z Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym Żydów w Polsce – Oddział w Gliwicach. Projekt skierowany jest do klas szkół ponadpodstawowych, zainteresowanych dziedzictwem kulturalnym Żydów na Górnym Śląsku. Moje zadania w pracach nad projektem koncentrują się na opiniowaniu konspektów przygotowanych warsztatów oraz realizacji oprowadzań kuratorskich po wystawie „Ślad pokoleń. Od synagogi do Żydowskiego Domu Modlitwy w Bytomiu”, tematycznie nawiązujących do tychże. Do tej pory zrealizowano następujące zajęcia warsztatowe: 1. „Żydzi na Górnym Śląsku”, 2. „Żydowskie dziedzictwo w przemyśle. Raciborska manufaktura fajansu Salomona Barucha”, 3. „Biografie żydowskich kobiet”, 4. „Co to jest żydowska literatura”.

W latach 2014–2022 byłam, jako kierownik Działu Kresów i Kultur Pogranicza oraz kierownik Działu Historii, opiekunem praktyk studenckich (odpowiednio 20–30 godz.) oraz staży (w ramach projektu „Jeden Uniwersytet – wiele możliwości. Program zintegrowany”, odpowiednio 100–120 godz.) studentów Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Uczelni Korczaka, filia w Katowicach. Łącznie, we wskazanym czasie, praktyki i staże pod moim kierunkiem odbyło 26 osób. Moim zadaniem było zaznajomienie studentów

ze specyfiką pracy historyka-muzealnika w zakresie naukowego opracowania przyjmowanych do zbiorów obiektów, ewidencjonowania obiektów w systemach MONA i MUSNET, przygotowania obiektów do prezentacji na ekspozycji, omówienie procedur pracy i dokumentacji Komisji Zakupowej Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu.

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

W pracy naukowej koncentruję się na problematyce związanej z historią oświaty i wychowania, historią medycyny i farmacji, historią wojskowości ze szczególnym uwzględnieniem historii obozów jenieckich i osadzonych w nich w latach I i II wojny światowej, biografistyką oraz pedagogiką pamięci i polityką historyczną. Systematycznie uczestniczę w konferencjach naukowych w kraju i zagranicą. Efektem prowadzonych badań są przygotowane i będące w przygotowaniu publikacje i artykuły naukowe i popularnonaukowe, a także organizowane i współorganizowane konferencje naukowe. Pozyskaną wiedzę staram się również popularyzować, zajmując się zawodowo dokumentowaniem i pielęgnowaniem dziedzictwa kulturowego, jako autorka i współautorka (kuratorka i współkuratorka) muzealnych ekspozycji tematycznych, czasowych i stałych, ponadto przedsięwzięć, mających na celu edukację ustawiczną poprzez realizację oprowadzań kuratorskich i autorskich, prelekcji i wykładów, zajęć warsztatowych oraz spotkań autorskich.

7.1. Międzynarodowe i krajowe nagrody za działalność naukową albo artystyczną

Nagrody indywidualne

- 7.1.1. Nagroda Prezydenta Miasta Bytomia z okazji Dnia Edukacji Narodowej za wkład pracy na rzecz rozwoju oświaty w mieście (2009).
- 7.1.2. Nagroda Marszałka Województwa Śląskiego za Wydarzenie Muzealne Roku 2019 w kategorii „Publikacja” dla Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Publikacja pt. *Zanim nastała Polska... Praca społeczna kobiet w okresie powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku. Wybór relacji*, opr. J. Lusek, Bytom 2019.
<https://www.slaskie.pl/content/nagrody-za-wydarzenie-muzealne-roku-2019>

Nagrody za realizację projektów zbiorowych

- 7.1.3. Nagroda Marszałka Województwa Śląskiego za Wydarzenie Muzealne Roku 2016 w kategorii „Wystawa” dla Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Wystawa czasowa „Dar Samuela Hirscha”.
- 7.1.4. Nagroda Marszałka Województwa Śląskiego za Wydarzenie Muzealne Roku 2016 w kategorii „Publikacja” dla Pałac Schoena Muzeum w Sosnowcu. Publikacja pt. *Sosnowiec. Obraz miasta i jego dzieje*, red. A. Barciak i A.T. Jankowski, Sosnowiec 2016, t. 1-2.
- 7.1.5. Wyróżnienie w Konkursie na Wydarzenie Muzealne Roku „Sybilla” 2019. Kategoria „Edukacja”. Projekt „Pogotowie kulturalne”, realizowany we współpracy z Uniwersyteckim Centrum Klinicznym w Katowicach.

<https://konkurssybylla.nimoz.pl/LAUREACI2019>

<https://konkurssybylla.nimoz.pl/uploads/SYBILLA%202019/KATALOG.pdf>

- 7.1.6. Nagroda Marszałka Województwa Śląskiego za Wydarzenie Muzealne Roku 2019 w kategorii „Dokonania z zakresu inicjatyw edukacyjnych i popularyzacji dziedzictwa kulturowego” dla Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Projekt „Pogotowie kulturalne”, realizowany we współpracy z Uniwersyteckim Centrum Klinicznym w Katowicach.

<https://www.slaskie.pl/content/nagrody-za-wydarzenie-muzealne-roku-2019>

- 7.1.7. Nagroda im. ks. Augustina Weltzla „Górnośląski Tacyt” 2022 dla prof. Ryszarda Kaczmarka i zespołu Autorów publikacji. Publikacja pt. *Słownik powstań śląskich*, red. M. Fic, R. Kaczmarek, t. 1–3, Katowice 2019–2021.

<https://us.edu.pl/instytut/ih/2022/10/24/gornoslaski-tacyt-2022-dla-prof-dr-hab-ryszarda-kaczmarka>

Nominacje w konkursach

- 7.1.8. Nominacja w konkursie Książka Historyczna Roku 2023 w kategorii „Najlepsze wspomnienia dotyczące historii Polski i Polaków w XX wieku”. Publikacja pt. *Na wygnanym szlaku z Polski do Polski. Wspomnienia siostry Laurety (Zofii) Wilczyńskiej z lat II wojny światowej i wczesnego powojnia*, opr. J. Lusek, Kraków 2023.

<https://ksiazkahistorycznaroku.pl/34237162/wspomnienia>

- 7.2. Ukończone studia podyplomowe, uzyskane tytuły zawodowe (niewymienione w pkt. 2 Autoreferatu)

- 7.2.1. Świadectwo ukończenia studiów podyplomowych. Collegium Humanum – Szkoła Główna Menedżerska w Warszawie, Master of Public Administration (2021). Tytuł pracy dyplomowej: „Etyka i standardy zachowań etycznych urzędników w administracji publicznej”.
- 7.2.2. Świadectwo ukończenia studiów podyplomowych. Collegium Humanum – Szkoła Główna Menedżerska w Warszawie. Podyplomowe studia na kierunku: Zarządzanie zasobami ludzkimi (2022). Tytuł pracy dyplomowej: „Kultura organizacji pracy w instytucji kultury”.
- 7.2.3. Świadectwo ukończenia kursu kwalifikacyjnego specjalnego. Kurs pedagogiczny z zakresu przygotowania metodycznego dla nauczycieli języków obcych – język niemiecki. Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. kard. Augusta Hlonda w Mysłowicach (2002).
- 7.2.4. Akt nadania stopnia awansu zawodowego nauczyciela mianowanego (2009).
- 7.2.5. Akt nadania tytułu zawodowego kustosa dyplomowanego, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2016).
- 7.2.6. Certyfikat Kleines deutsches Sprachdiplom (poziom C2), potwierdzający biegłą znajomość języka niemieckiego (2006).
- 7.2.7. Licencja egzaminatora „TELC Deutsch A2, B1, B2”. Studium Języków Obcych Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersyteckie Centrum TELC (2009).

- 7.2.8. Świadectwo ukończenia „Seminarium nauczania o Holokauście dla edukatorów z Polski” w Yad Vashem – Międzynarodowej Szkole Nauczania o Holokauście (2012).

20 października 2023r.

Joanna Lusek
.....
(podpis wnioskodawcy)